

ON(OVER) WANGBA AR

De innovatieve
kracht van
the culture

NEDERLANDSE

UNESCO

COMMISSIE

3	Voorwoord	
4	Hoe meet je cultureel momentum?	Munganyende
6	Inleiding	
12	Smibanese Linguïstiek	Prof. Soortkill
14	De kracht van ongemak	Halima el Ghamarti
17	Definitie & Positie	
22	The culture is een ongeleid projectiel: een verkenning van macht, zelfredzaamheid en onbeantwoorde vragen	Amal Alhaag
24	Intrinsiek internationaal: thuis tussen tijdzones	Zineb Seghrouchni
35	Best practices	
42	Sauce aka Fringe Kapitaal: een pleidooi voor counter-kennis	Malique Mohamud
44	De zes nullen-mentaliteit	Glenn Abrokwa (Nnelg)
47	Aanbevelingen	
50	Het belang van in het veld aanwezig zijn	Claudia Marinelli
52	Waarom zijn we elkaar niet eerder tegengekomen?	Armin Shah
54	Slotwoord	
57	Over de samenstellers van dit advies	
58	Colofon	

VOORWOORD

Het koesteren van diverse culturele uitingen stelt mensen in staat hun eigenheid te behouden. Het vergroot begrip tussen verschillende culturen en creëert kansen voor werkgelegenheid en economische ontwikkeling in de culturele sector. Kortom, het is een van de ingrediënten voor een harmonieuze en welvarende wereldgemeenschap.

Dit advies van de Nederlandse Unesco Commissie roept op om de diversiteit aan cultuuruitingen die Nederland rijk is te waarderen, te stimuleren en veel meer te benutten. De Commissie constateert namelijk dat de brede diversiteit van cultuuruitingen in ons land nog lang niet altijd door het beleid wordt gezien en op waarde geschat. Zelfs niet wanneer het gaat om de grootste culturele (jongeren)bewegingen van deze tijd, zoals *the culture*.

Met dit advies willen we *the culture* veel meer zichtbaar maken voor beleidsmakers. Het is namelijk een onmisbaar en wezenlijk onderdeel van de Nederlandse samenleving en iets om trots op te zijn. We doen dit op grond van het Unesco Verdrag ter Bescherming van het Immaterieel Erfgoed (2003), het Unesco Verdrag betreffende de bescherming en de bevordering van de diversiteit van cultuuruitingen (2005), en de aanbevelingen van de wereldconferentie Mondiacult (Mexico, 2022).

Met de aanbevelingen uit dit advies beogen we een brug te slaan tussen verschillende leef- en systeemwerelden. Wij zijn ons terdege bewust van het feit dat dit een uitdaging is. In het traject dat we hebben afgelegd om tot dit advies te komen liepen we zelf ook tegen indringende vragen aan, zoals: 'Hoe gaan we om met het verschil tussen spreek- en schrijftaal? Of: hoe bewerkstellig je daadwerkelijke wederkerigheid als partijen verschillende behoeftes hebben?' Het was een interessant en leerzaam proces, waarvan u de weerslag in dit advies vindt. Het is onze wens dat dit advies positief bijdraagt aan bewustwording en aan het formuleren van beleid dat recht doet aan de culturele rijkdom in ons land.

We zijn alle creatieve, bevlogen en intelligente mensen die hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit rapport, zeer erkentelijk voor de inspiratie en het vertrouwen dat zij ons, als Nationale Unesco Commissie, hebben gegeven. Zonder hen was dit advies er niet geweest.

Namens de Nederlandse Unesco Commissie,

Kathleen Ferrier
voorzitter

Marielies Schelhaas
secretaris-directeur

Hoe meet je cultureel momentum?

Munganyende

‘Dat is een vraag die mij, cultuurmaker, als een koortsdroom achtervolgt. Want cultuur is grillig, en on(ver)vangbaar. Zeker als die cultuur zwart is, tegen beter weten in queer en in het holst van de nacht op de vlucht slaat. Het proberen te meten is zoiets als je afvragen waaraan je een goed leven kunt meten: de littekens of de rimpels?’

Cultuur is het enige wat je mee kan nemen als je al het andere achter moet laten. Het is het enige fluïde zwaargewicht dat je ongezien door de douane loodst. Het staat monumentaal groots, met de handen in de zakken in een trainingspak op het station. Het staart je in het gezicht en bevraagt of jij de nonchalance-politie bent, zo niet die heerlijk nonchalante politica bent. Het vaart ongemerkt in het kielzog van de sporen van de straat. Het wordt 50 jaar, maar is nog altijd een tiener die uit huis geplaatst wordt en de wijde wereld intrekt. Het lijkt haast te breken als het op een dansvloer in Harlem op haar scherpe naaldhak een achtmaal draait, en landt overzees op haar rug met één been in de lucht. Aan de rand van de maatschappij leer je cultuur te bewaren in de spleten van vier muren. Je weet pas dat deze cultuur een god kent als je leert dat God van memes en glitter houdt. Hè, hadden ze je dat maar eerder verteld. Hier pleiten we ervoor alles wat goddelijk is heilig te verklaren. Dus kerf je naam maar in die muur, zodat anderen weten dat je hier thuis was.

Of het nu hiphop, house of ballroom is, veel van de meest invloedrijke culturele stromingen van de afgelopen decennia zijn ontstaan aan de rand van de maatschappij, daar waar ons trauma ophoudt en onze verbeelding verdergaat. Nauwelijks zien we die verbeelding weerspiegeld in het overheidsbeleid. De grootste artistieke genres en stromingen van onze tijd archiveren daarom zichzelf. Ze floreren als autonome artistieke, politieke en culturele autoriteiten die telkens opnieuw cultureel momentum oproepen.

De vraag is straks of jij ons bij kan houden. Of jij onze canon kunt lezen. Of jij straks ons is. Kerf je naam maar in die muur, zodat iedereen weet dat jij hier thuis was.’

MUNGANYENDE is auteur en professor in Beyoncéology aan ArtEZ. Ze organiseert interventies die perspectieven van zwarte vrouwen en migrantendochters centraal stellen binnen digitale cultuur, performance en literatuur. Momenteel is zij fellow bij De Groene Amsterdammer. Haar debuutroman verschijnt bij uitgeverij Pluim. Tot 2027 is zij voorzitter van de Steenbergen Stipendium fotografieprijs. Munganyende wordt beschouwd als een belangrijke stem van haar generatie en ontving verschillende prijzen en eervolle vermeldingen (o.a. C.C.S. Crone-prijs, NRC 101 cultuurlijst en VOGUE voices). Zij leeft, werkt en heeft lief tussen Dakar, Brussel en Amsterdam. Haar favoriete voor-naamwoord is ‘tantine’.

INLEIDING

Dit advies zie ik als een stap in een lange reis. We staan op een kruispunt van verandering, waarbij de inclusieve distributie van financiële middelen, een diverser cultureel landschap en strategische netwerkverbanden de weg voorwaarts markeren. Culturele visionairs en beleidsexperts zullen de handen ineen moeten slaan, als we willen toewerken naar een toekomstbestendige en inclusieve sector. Financiële gelijkheid is daarbij geen luxe, maar een absolute voorwaarde. Na vijftien jaar werkzaam te zijn in de culturele sector kom ik tot de conclusie dat de huidige structuur van financiering hierin tekortschiet. Het is tijd voor innovatieve strategieën en gedurfde hervormingen.

Financiële gelijkheid is namelijk de basis van een rechtvaardige en bloeiende culturele sector. Het belang ervan reikt verder dan economische welvaart alleen; het is een voorwaarde voor individuele kansen. Financiële ongelijkheid daarentegen, veroorzaakt een kloof tussen mensen met verschillende achtergronden en middelen. Dit leidt tot versterking van bestaande sociale barrières en belemmert de toegang tot onderwijs, gezondheidszorg en andere basisbehoeften. Financiële gelijkheid bevordert juist een gezonde en inclusieve sector. Daarin heeft iedereen gelijke mogelijkheden om zijn, haar of hun potentieel te vervullen.

Uit onderzoek blijkt dat de doorgroeimogelijkheden voor mensen met een migratieachtergrond nog altijd beperkt zijn en dat het vinden van investeerders voor deze groep lastig is.¹ Binnen de cultuursector vertaalt dit zich in de veel gehanteerde criteria 'kwaliteit' en 'professionaliteit'. Onbewust is de invulling van deze subjectieve normen vaak gebaseerd op vooroordelen en stereotypen. Een gebrek aan kennis over culturele referentiepunten, achtergronden of perspectieven leidt dan tot een negatieve beoordeling die weinig te maken heeft met de kwaliteit van het werk. Daarom is representatie en diversiteit aan kennis binnen de groep van beoordelaars en beleidsmakers cruciaal.

Veel mensen die dit advies lezen zullen voor het eerst kennismaken met *the culture*. Misschien hebben zij er, in tegenstelling tot hun kinderen, zelfs nog nooit van gehoord. Ik hoop dat dit advies hun horizon verbreedt en een stap is richting noodzakelijke verandering.

Martin van Engel

voorzitter adviescommissie en lid van de Nederlandse Unesco Commissie

AANLEI DING & ONDER ZOEKS METHO DEN

Culturele diversiteit is een noodzakelijke voorwaarde voor lokale, nationale en internationale vrede en veiligheid, aldus de preambule van het Unesco Verdrag over de bevordering van de diversiteit van cultuuruitingen dat Nederland in 2009 ratificeerde. De culturele uitingen in Nederland zijn zeer rijk en divers. Niet alle culturele uitingen en gemeenschappen krijgen echter dezelfde erkenning en ondersteuning. Tijdens de viering van 50 jaar Werelderfgoed in november 2022 werd dit eens te meer duidelijk.

AANLEIDING

Onder leiding van Commissielid Martin van Engel gingen ondernemer Jefferson Osei (Daily Paper), danser Randy Telg (Groove Kings) en straat- en zaalvoetballer Mohamed Attaibi (KNVB) met elkaar in gesprek over het ontsluiten en documenteren van hun erfgoed. Op de vraag van Van Engel aan Osei naar zijn wens voor de toekomst, antwoordde hij: 'Er waren heel veel deuren voor ons gesloten, die we zelf hebben moeten intrappen. We willen niet dat de generaties na ons dat ook moeten meemaken'.

De uitspraak van Osei is exemplarisch. Uit verschillende onderzoeken en adviezen blijkt keer op keer dat diversiteit en inclusie binnen de cultuur- en mediasector achterblijven en meer aandacht behoeven. In 2018 voerde de Nederlandse Unesco Commissie daarom gesprekken met de directeuren van de zes rijkscultuurfondsen. De fondsen en de Unesco Commissie committeerden zich vervolgens in een artikel in *NRC* aan het vergroten en versterken van diversiteit en pluriformiteit.² In de zomer van 2020 volgden een tweede ronde gesprekken om samen naar de behaalde resultaten te kijken. Geconstateerd werd dat sinds 2018 vooruitgang was geboekt, maar dat nog veel voor verbetering vatbaar was.

Als gevolg van de uitspraak van Osei en de eerdere activiteiten van de Commissie, besloot zij verder onderzoek te doen naar deze 'gesloten deuren' en naar de wijze waarop

de Commissie zou kunnen bijdragen aan het openen daarvan. Dit advies is hiervan het resultaat. In februari 2023 bracht de voltallige Commissie een werkbezoek aan Amsterdam-Zuidoost en ging zij in gesprek met onder meer Gideon Everduim (community-directeur Bindelmeer College), Otmar Watson (directeur toneel- en danscollectief Untold) en Marian Duff (directeur kunstinstelling OSCAM). Twee maanden later vond een aantal expertmeetings plaats waaraan voornamelijk biculturele jonge makers en ondernemers deelnamen.

De gesprekken leverden het volgende beeld op:

A Gebrek aan erkenning en ondersteuning

Bepaalde vormen van culturele expressie en creativiteit worden gemarginaliseerd of genegeerd. Dit uit zich in beperkte financieringsmogelijkheden, beperkte toegang tot culturele instellingen en distributiekanaalen, en beperkte exposure. Als gevolg hiervan investeert een deel van de makers en *communities* noodgedwongen onevenredig veel vanuit eigen middelen. Dit leidt tot ongelijkheid.

B Beperkte institutionele betrokkenheid

Door een gebrek aan representatie binnen traditionele culturele instellingen, programma's en fondsen worden biculturele jongeren onvoldoende bereikt. Voor organisaties en dragende gemeenschappen waarin repre-

sentatie vanzelfsprekend is, is het moeilijk om tot het systeem toe te treden (als zij dit willen). Het gevolg is dat er parallelle systemen bestaan met aan de ene kant door de overheid gefinancierde instellingen en aan de andere kant dragende gemeenschappen.

C Groot potentieel blijft onbenut. Veel makers en communities uit *the culture* hebben de kracht om sociale kwesties aan te kaarten, een stem te geven aan gemarginaliseerde gemeenschappen en verandering teweeg te brengen. Door de onderwaardering blijven belangrijke boodschappen en perspectieven ongehoord en blijven urgente maatschappelijke problemen onderbelicht en onopgelost.

D Generatie van frustratie

De traditionele route naar succes, via formele opleidingen en geaccrediteerde instituten, staat nog altijd bekend als de beste. Hierdoor worden autodidacte makers, die veel voorkomen in *the culture*, veelal over het hoofd gezien of niet serieus genomen. Dit resulteert in een gevoel van onderwaardering en frustratie.

Op basis van deze conclusies en de link met de missie en opdracht van Unesco besloot de Commissie advies uit te brengen. Centraal in het advies staat de vraag:

Waarom is het noodzakelijk om meer ruimte te maken in het cultuurbeleid voor *the culture*?

WAT IS THE CULTURE? OVER WIE GAAT HET?

The culture laat zich moeilijk definiëren, omdat hierbinnen continu processen van vernieuwing, herwaardering en herschikking plaatsvinden. De uitkomsten van deze processen zijn breed en divers, evenals de voorbeelden die in dit rapport aan bod komen. Daarnaast hanteren de mensen die zichzelf als onderdeel van *the culture* beschouwen verschillende omschrijvingen en definities. Deze verscheidenheid aan ideeën, gedachten en overtuigingen worden belichaamd door onze expertraad. Desalniettemin is in de beschrijvingen van de gemeenschap een rode draad te ontdekken. Mensen vinden elkaar in een combinatie van kenmerken en waarden die onder andere terugkomen in de persoonlijke bijdragen.

Daarom gebruiken we voor dit advies een werkdefinitie, uitgaande van de Nederlandse context. *The culture* is de benaming voor een diasporische leefwereld van waaruit waardecreeatie ontstaat. De uitingsvormen, zoals ontwerp, mode, muziek, film en kunst, zijn beïnvloed door postkoloniale migratie en sterk geworteld in (afro-)diasporische culturele productie. Omdat *the culture* een duidelijke diasporische basis heeft, ontstaat dit culturele ecosysteem voornamelijk in stedelijke omgevingen en migrantenwijken.

Door de onbegrensdeheid van disciplines en het ontbreken van een eenduidige definitie is het begrijpelijk dat *the culture* voor buitenstaanders ongrijpbaar lijkt. In beleidstaal worden onderdelen ervan vaak onder het genre 'urban' geschaard. De rijkheid aan disciplines, communities en de omvang komen hierin echter onvoldoende tot hun recht.³ Ook labels als 'jongerencultuur' en 'informele (erfgoed)gemeenschap' doen *the culture* tekort. Er zijn in elke leeftijdscategorie mensen die zich onderdeel voelen van *the culture* en die hebben bijgedragen aan het opbouwen en verder ontwikkelen ervan. In heel het koninkrijk — in en buiten de (Rand)stad, in Europees Nederland en op de eilanden — leeft *the culture*. De experts die aan dit advies hebben meegewerkt zijn het bewijs hiervan. Samen met vele anderen die niet zijn genoemd hebben zij een cultureel ecosysteem opgebouwd dat al lang en breed volwassen is.

ONDERZOEKSMETHODEN

De ervaringen en de kennis van experts uit *the culture* vormen het uitgangspunt van dit advies. Zonder hun inhoudelijke inbreng en medewerking was dit advies er niet geweest. We zijn hen hiervoor zeer dankbaar. De ervaring van Zineb Seghrouchni, die bewust koos voor de overstap van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie naar een eigen agentschap (DAR cultural agency), bood belangrijke inzichten in de toekomstvisie voor *the culture* als gevestigd ecosysteem. Malique Mohamad droeg, als oprichter van research centre for Urban Culture, The Niteshop, in het bijzonder bij aan het ontrafelen en duiden van *the culture*.

Daarnaast is gebruikgemaakt van recente onderzoeken en adviezen, waaronder de 'Evaluatie immaterieel erfgoedbeleid' (Cultural Motion 2023), 'De Nieuwe Minderheid. Over mensen zonder migratieachtergrond in de superdiverse stad' (VU 2023), 'Je kunt niet zijn wat je niet kunt zien. Diversiteit en inclusiviteit in de film- en AV-sector' (DSP 2023), 'Cultuurmonitor. Diversiteit, gelijkwaardigheid en inclusie' (Boekmanstichting 2023), 'Beweging in het bestel. Verkenning op weg naar een nieuw advies over het cultuurbestel' (Raad voor Cultuur 2022), 'Jongeren en het zorgen voor hun morgen' (Adviesraden 2022), 'Hiphop Position Paper' (LKCA 2022) en 'For the culture' (Concrete Blossom 2019).

Naast inhoudelijke inbreng vanuit de adviesraad en experts bevat dit advies negen persoonlijke bijdragen. Ze geven een inkijk in persoonlijke ervaringen en successen. Het slotwoord van Gerard Rooijackers biedt een reflectie op de vraag in hoeverre de aanbevelingen breder toepasbaar zijn op het concept van culturele ecosystemen en informele (erfgoed)gemeenschappen.

OPBOUW VAN HET ADVIES

Het advies bestaat uit drie hoofdonderdelen. Het eerste deel (definitie en positie) duidt *the culture* en beschrijft de plek binnen het huidige beleid. In deel twee (best practices) wordt aan de hand van voorbeelden de potentie en de relevantie van *the culture* duidelijk gemaakt. Deel drie (aanbevelingen), tot slot, bevat de aanbevelingen.

Smibanese Linguïstiek

Prof. Soortkill

‘Smibanese is een naam die wij van de Smibanese University hebben gegeven aan een lingo die men in de Bims spreekt. Komend uit de Bims is het normaal dat men van buiten altijd wilde uitleggen wie wij waren, hoe wij waren, wat we doen en waarom we doen wat we doen. Omdat ik me nooit kon vinden in de bullshit die zij beschreven, besloot ik dat het tijd werd om ons eigen narratief in handen te nemen. Als schrijver ontdekte ik de uitgelezen mogelijkheid om dit te doen, en dat is waar de term Smibanese ontstond.

Smibanese is de verzamelnaam voor een specifieke subcultuur binnen de Nederlandse samenleving. Het is eigenlijk een samenleving binnen de samenleving. Het Smibanese uit zich in de manier hoe mensen tarpen en denken. Zie het dus als een wereldbeschouwing die zich in een lingo manifesteert. Het Smibanese is ontstaan dankzij de rijke samenkomst aan culturen in de Bijlmer, met het Sranantongo wat aan de basis staat, en hiphop in termen van mindset. De ontwikkeling van de taal is een weerspiegeling van de tijdlijn van de Bims, waar het ook Srananmangs waren die de buurt overnamen. Doordat er na de Surinaamse gemeenschap meerdere (diaspora) gemeenschappen een leven opbouwden in de Bijlmer, ontstond er een eigen unieke samenleving.

Het vaatje waaruit wij Smibanesen met ze allen tappen is namelijk allesbehalve Nederlands, terwijl we wel met ze allen leven in tatta kondre. Maar niet alleen in de Bijlmer is dit zo, iedere ghetto wereldwijd heeft te maken met deze culturele versmelting. Alle kids van de eerste Bijlmerbewoners die opgroeiden in deze shit vormen samen de Smibanese samenleving, wat in essentie een culturele *meltingpot* is.

Deze taal voorziet alle sprekers, veelal komende uit de Afrikaanse diaspora, van een taal waarin we gewoon onszelf kunnen zijn, tav je? Hoewel vele mensen uit de diaspora gemeenschap, waaronder ik zelf, hier in Nederland zijn geboren, blijft het Nederlands een vreemde taal. Je praat

eindstand toch in andermans taal, en andermans taal is ook andermans denkbeeld. Door het Smibanese kunnen we Nederlands takken op onze eigen fasi, en bestaat er iets als het Nederlands met een diaspora-vleugje. Op deze manier kunnen we onze culturele eigenheid behouden, terwijl we Nederlands als voertuig gebruiken.

Als men het heeft over *the culture*, heeft men het over iets wat onlosmakelijk met de eerdergenoemde culturele versmelting te maken heeft. *The culture* is namelijk straatcultuur, de cultuur die wordt gedictieerd door de samensmelting van de invloeden op straat. Het bestaansrecht van *the culture* is in handen van de versmelting, en een taal als het Smibanese weerspiegelt om die reden zowel de versmelting als *the culture*.

PROF. SOORTKILL is wijsgeer, schrijver en medeoprichter van *lifestyle brand SMIB WORLDWIDE*. Dit collectief uit de Bijlmer heeft een eigen kledingmerk, muziklabel, festival, de Smibanese University en bestormt sinds 2014 de culturele sector vanuit alle hoeken. Eerder schreef hij het *Smibanese Woordenboek*, genomineerd voor de Taalboekenprijs 2020 en *Smibologie*. Hiernaast heeft Soortkill met de Smibanese University een eigen boekencollectie in de Openbare Bibliotheek Amsterdam, geeft hij lezingen over de Smibologische wereldbeschouwing en heeft hij een wekelijkse rubriek in *NRC*.

GLOSSARY

Lingo = Taaltje
Bims = Bijlmer
Tarpen = Praten
Srananmangs = Surinamers
Tatta Kondre = Nederlands grondgebied
Eindstand = uiteindelijk
Tav = Vat
Takken = Praten
Fasi = Manier

De kracht van ongemak

Halima el Ghamarti

‘Ik ben opgegroeid in Kanaleneiland, een wijk in Utrecht met een diverse bevolking en levendige gemeenschap. Ik heb altijd actief meegedaan aan diverse culturele activiteiten, als deelnemer, bezoeker, maker, verbinder en organisator. Hierdoor heb ik mijn horizon kunnen verbreden en heb ik nieuwe mensen en plekken leren kennen. Het allerbelangrijkste misschien nog, ik heb mijn eigen talenten ontdekt en daardoor weet ik beter wie ik ben en wat ik wil.

Sinds 2020 ben ik directeur-bestuurder bij BOKS Jongerencultuurhuis. Wij bieden jongeren met afstand tot formele kunst en cultuur de mogelijkheid hun talent te ontdekken en zich te ontwikkelen. Cultuur is nog niet toegankelijk genoeg voor iedereen. Dat moet veranderen! Er zijn veel te weinig plekken waar deze groep haar verhaal kwijt kan. Erkenning, herkenning en waardering ontbreken. Vernieuwing gaat te langzaam en het bewandelen van gebaande paden is nog altijd de norm. Jongeren worden gezien als onruststokers en wanneer van kleur krijgen zij vaak te maken met stigma’s en vooroordelen. Wat krijg je? Een generatie vol frustratie.

Vanuit mijn huidige rol probeer ik hier verandering in te brengen. Ik ga aan tafel met de grote instellingen uit de binnenstad en vraag ze mede-eigenaar te worden bij het creëren van inclusieve plekken en trajecten. Door mijn huidige positie als bestuurder word ik serieus genomen. Ik ben nu hun gelijke en krijg voor het eerst een plek aan tafel. Ik heb de bevoorrechte positie om het verschil te maken voor mensen zoals ikzelf en verschil maken brengt ongemak met zich mee.

Graag zou ik een oproep willen doen voor ongemak. Het bestaande systeem kenmerkt zich door een sterk uitsluitingsmechanisme. Ongemak legt de beperkingen en tekortkomingen van het bestaande systeem bloot. Hierdoor dwingt het mensen uit hun comfortzone te stappen. Het creëert een prikkel om verandering te omarmen, risico’s te

nemen en nieuwe benaderingen te verkennen. Door de status quo ter discussie te stellen en nieuwe uitdagingen aan te gaan, opent het de deur naar vernieuwing en vooruitgang. Wees niet bang. Omarm ongemak en zoek het op. Zo kunnen we met elkaar een echte verschuiving teweegbrengen.’

Leider, spreker en rebel with a cause, dat kenmerkt HALIMA EL GHAMARTI. Zij groeide op in het Utrechtse Kanaleneiland, waar zij werkzaam is als bestuurder bij BOKS Jongerencultuurhuis. De missie van BOKS is jongeren hun creatieve talenten te leren ontdekken, ontwikkelen en presenteren. Het cultuurhuis schept letterlijk ruimte(s) waar jonge mensen kunnen ontdekken wat cultuur voor hen betekent. Naast BOKS is Halima spreker en adviseur diversiteit en inclusie. Haar motto: Diversity is a fact, inclusion is an act.

DEFINITIVE
&
POSITIVE

2023 markeert het jaar waarin hiphop, de bekendste uitingsvorm van *the culture*, 50 jaar bestaat. Inmiddels is het een van de grootste culturele stromingen van deze tijd. Ook in Nederland bestaan de stroming en het bijbehorende gedachtegoed al decennia. Dit hoofdstuk gaat over de relatie tussen hiphop en *the culture*, en de bijbehorende kenmerken. Ook komt de impact van *the culture* en hiphop aan de orde, wordt ingegaan op de huidige positie binnen het beleid en op het internationale Unesco-kader waarbinnen dit advies past.

DEFINITIE EN KENMERKEN

The culture en hiphop zijn nauw met elkaar verbonden. Hiphop is ontstaan als een culturele beweging begin jaren 70 in achtergestelde gemeenschappen in The Bronx, New York. De beweging omvat elementen als rapmuziek, dj'en, breakdansen en graffiti. Deze kunstvormen weerspiegelen de sociale en politieke realiteiten van de gemeenschappen waaruit ze voortkomen en zijn een expressiemiddel voor gemarginaliseerde stemmen. Hiphop-cultuur draait om zelfexpressie, eigenheid en het activistisch bekritisieren van een samenleving die bepaalde groepen uitsluit. Tegelijkertijd heeft hiphop invloed gehad op de bredere populaire cultuur, waarbij stijl, taal en esthetiek zijn overgenomen door de mainstream. Veel van de filosofische waarden van hiphop zijn terug te vinden in de mindset van mensen binnen *the culture*. Hiphop-motto's, zoals *each one teach one*, *speak truth to power* en *change the game*, vormen ook de basis van *the culture*.⁴

Kenmerken van *the culture* zijn daarnaast onder meer:

- *The culture* is meer dan de zichtbare culturele uitingen en disciplines. Het is een levenswijze, gedragen door gemeenschappen met gedeelde waarden, ervaringen en levenshouding.

- *The culture* bestaat uit een inclusieve community van mensen met verschillende etnische achtergronden. Een term die hier ook wel voor wordt gebruikt is *transcultural youthnicity*. Dit is een vorm van toebehoren die eerder gebaseerd is op jeugdige openheid dan op etnische exclusiviteit of leeftijd.
- De makers en denkers zijn toonaangevend en trendsettend. Zij hebben het vermogen om bestaande zaken te herdefiniëren en (terug) te claimen. Een voorbeeld is de Timberland-laars. Mensen uit *the culture* die deze droegen transformeerden de werkschoenen tot een wereldwijd erkend lifestyleproduct en hiphopsymbool. De noodzaak om opnieuw na te denken over wat ruimte en objecten voor jou betekenen, ontstaat doordat je leeft in een maatschappij waarin deze niet specifiek zijn aangepast aan jouw behoeften of voorkeuren.
- *The culture* is niet gebonden aan (lands) grenzen. Makers en denkers behoren tot een internationale gemeenschap die zich kenmerkt door een sterke verbondenheid. Ondanks de geografische spreiding en verschillen in sociale klasse zorgen gedeelde ervaringen en culturele waarden voor binding.

- Het breken met heersende normen kenmerkt het autonome en tegendraadse karakter van *the culture*. Sampling en remixing, oftewel het hergebruiken van uitingen en ideeën is hier een voorbeeld van. De meest toegankelijke voorbeelden zijn te vinden in de muziek. Melodieën, beats of refreinen worden veelvuldig hergebruikt.⁵ Ook beeldtaal dient als basis voor nieuw werk. In plaats van een inbreuk op het auteursrecht wordt hergebruik gezien als het voortborduren op en eren van het verleden.
- Zelfbeschikking, persoonlijke groei en identiteitsvorming zijn belangrijke drijfveren.
- Technologie en internetcultuur zijn integraal onderdeel van *the culture*. Voorbeelden zijn samplers en synthesizers, meme-cultuur en online blogs. Deze bieden de mogelijkheid nieuwe artistieke uitingen te creëren en deze wereldwijd toegankelijk te maken, zonder tussenkomst van een *gatekeeper*. Dit zijn individuen, organisaties of instellingen die traditioneel gezien de toegang tot en verspreiding van culturele producten beheren en controleren.
- *The culture* is geworteld in de dagelijkse realiteit en de ervaringen van mensen die te maken hebben met maatschappelijke problemen als armoede, racisme, discriminatie en kansenongelijkheid.
- Het zelforganiserend vermogen en de 'Do It Yourself'-mentaliteit van *the culture* (*making something out of nothing*) is een grote kracht.
- *The culture* heeft een duidelijke diasporische en stedelijke basis. Het culturele ecosysteem waarin de beweging ontstaat en dagelijks wordt geleefd vind je veel terug in stedelijke omgevingen en migrantenwijken. Dit zijn gebieden met een grote culturele diversiteit. Toch betekent dit zeker niet dat de invloed van *the culture* zich beperkt tot de stad. Het onderscheid tussen stad en platteland gaat nog altijd uit van instellingen. De meeste jongeren consumeren cultuur online en dat maakt geografische spreiding van initiatieven minder relevant. De best practices illustreren dit.

Voorbeelden van culturele uitingsvormen van *the culture*:

- MUZIEK, waaronder hiphop, rap, dancehall, afrobeat(s) en dj'en;
- DANS, zoals breakdance, bubbling, popping en vogue;
- LITERATUUR, bijvoorbeeld in de vorm van online blogs, spoken word en podcasts;
- SPORT, zoals (straat)voetbal, kickboxing, skateboarden en bmx-en;
- ONTWERP van onder meer streetwear, graphic design en illustraties, zoals graffiti;
- FILM en FOTOGRAFIE, vaak documentair en opgenomen in de eigen omgeving, videoclip.

IMPACT VAN THE CULTURE

De impact en het effect van cultuur in brede zin op de samenleving, en met name van niet-geinstitutionaliseerde vormen, zijn moeilijk precies te duiden. Wel zijn ze op veel manieren te herkennen en te herleiden. Sommige (sub)culturen die zijn ontstaan vanuit de underground — dus buiten de formele kaders om — hebben zich weten te ontwikkelen tot mondiale, invloedrijke stromingen.

De internationale invloed van *the culture*, en hiphop in het bijzonder, is inmiddels vergevorderd. Van art galleries tot catwalks, van concertzalen tot taalgebruik, van onderwijs tot sport, er zijn weinig domeinen en disciplines waarin geen sporen van *the culture* te vinden zijn. De toegenomen digitalisering heeft hierin een belangrijke rol gespeeld. Platforms als Soundcloud, YouTube en Instagram werken democratiserend. De maker bepaalt wat online komt en de gebruiker consumeert zonder tussenkomst van een *gatekeeper*. *The culture* is mede hierdoor een van de belangrijkste spelers geworden in het sociaal-culturele domein en voor een groot deel bepalend in het verbeelden en verkennen van toekomstdromen van jonge(re) generaties.

Denk bijvoorbeeld aan de enorme invloed van designer en entrepreneur Virgil Abloh (1980-2021), oprichter van modelabel Off-White en icoon van *the culture*. In 2018 werd hij de eerste zwarte artistiek directeur van een Frans modehuis. Zijn kledingcollecties voor Louis Vuitton brachten een aardverschuiving teweeg in de internationale modewereld. Na zijn vroegtijdige dood werd hij opgevolgd

door rapper en stijlicoon Pharrell Williams. Zijn eerste show dit jaar op de Pont-Neuf in Parijs vormde een ode aan hiphop en zwarte cultuur. Moederbedrijf LVMH, wereldleider in hoogwaardige luxe producten, haalde in 2022 een recordomzet van 79 miljard euro.

Ook de levendige scene in Nederland brengt voortdurend nieuwe trends en successen voort. Zo groeide de blog Daily Paper in tien jaar uit tot internationaal succesvol streetwear-merk met winkels in Amsterdam, Londen en New York. Oprichters Jefferson Osei, Abderrahmane Trabsini en Hussein Suleiman stonden vorig jaar in Quote's Top 100 Jonge Miljonairs. Mijlpaal dit jaar waren de *custom outfits* voor de wereldtournee 'Renaissance' van Beyoncé. Ook voormalig First Lady Michelle Obama verscheen in een van hun creaties. Andere voorbeelden van Nederlandse modemerken die we tot *the culture* kunnen rekenen en die internationale bekendheid verwierven zijn BALR, Filling Pieces, The New Originals en Patta. Veel van deze labels zetten zich naast hun commerciële activiteiten in voor hun community, bijvoorbeeld via het sponsoren van sportvelden en jong talent.

Als we kijken naar streamingcijfers, was hiphop de afgelopen jaren het succesvolste genre in Nederland. Artiesten als Boef, Frenna, Josylvio, Ronnie Flex en Sevn Alias staan steevast op de lijst van meest gestreamde acts in Nederland op Spotify.⁶ Ook vindt een aantal van de grootste hiphopfestivals van Europa jaarlijks plaats in Nederland. Voorbeelden hiervan zijn: Rolling Loud, Urban Matterz, The Notorious International Breakdance Event, ADE Beats, Summer Dance Forever en Emoves. Op andere (pop/jazz/techno-)festivals, zoals Lowlands en North Sea Jazz, vormt hiphop een belangrijk deel van de programmering.

Hiphop trekt ook binnen de wetenschap steeds meer belangstelling. Zo richtte Columbia University in 2006 de leerstoel 'Hip Hop Public Health' op om een nieuwe kijk op gezondheidsonderwijs te ontwikkelen en positioneert Lynee Denise zichzelf als *DJ scholar*. Ook in Nederland is hiphop een groeiend veld van onderzoek dat bijdraagt aan een beter begrip van de rol en betekenis ervan in de samenleving. De onderzochte thema's variëren van de ontwikkeling van hiphop in

Nederland, politieke dimensies, taalkundige perspectieven op hiphop, de sociaal-maatschappelijke betekenis van hiphop en de (potentiële) rol van hiphop in het onderwijs.⁷

POSITIE BINNEN BELEID

De afgelopen jaren is in de cultuursector langzaam meer oog gekomen voor *the culture*. Op enkele plekken hebben bruggenbouwers zich zo gepositioneerd dat ze een plek aan tafel kregen. Ook wordt op een groeiend aantal plekken in het systeem enige urgentie gevoeld om met *the culture* aan de slag te gaan. In de 'Culturele basisinfrastructuur 2021-2024' is plek gemaakt voor 15 zogeheten ontwikkelinstellingen, waaronder Hiphophuis Rotterdam. Het Fonds voor Cultuurparticipatie startte de 'Urban arts talent'-regeling voor autodidacte makers en ook andere fondsen zetten in op urban. Kennisinstituut LKCA richtte een Hiphop Kenniskring op. Het Amsterdam Museum presenteerde dit jaar in samenwerking met artiest Nnelg een selectie werken die voortkomt uit zijn album 'Ik Zie Je' en Museum Van Loon werkte voor hun tentoonstelling 'Aan de Surinaamse grachten' samen met OSCAM.

Ondanks dat de experts die zijn betrokken bij dit advies de initiatieven waarderen, geven zij aan weinig vertrouwen te hebben in blijvende veranderingen binnen de cultuursector. Zij zien dat de sector in samenwerkingen haar eigen belangen vooropstelt, in plaats van de belangen van *the culture*. Oftewel, *the culture* moet zich voegen naar het bestaande systeem. Hierdoor blijft dat systeem dominant. Samenwerkingen worden daarom gevoeld als niet-wederkerig en als *window dressing*. Veelal komt verandering binnen instituten op gang door een insider uit *the culture*. Deze personen zijn echter zeldzaam. Bovendien lopen zij aan tegen de bureaucratie van hun organisaties en branden ze daardoor soms op. Pogingen om het systeem van binnenuit te veranderen leiden veelal tot teleurstelling en frustratie. Makers en voorvechters voelen een grote afstand tot de overheid en tot publieke instellingen — er is weinig persoonlijk contact. Daarop aansluitend wordt meermaals aangegeven dat de informatievoorzieningen te wensen overlaten. De organisatie van het cultuurbestel en de wijze waarop beleid tot stand komt zijn voor buitenstaanders moeilijk te doorgronden.

INTERNATIONAAL UNESCO-KADER

Nederland heeft zich via ratificatie aan verschillende internationale Unesco-cultuurverdragen geëngageerd. De relevante kaders voor ons land voor dit advies zijn hieronder uiteengezet.

Unesco-verdrag over de diversiteit van cultuuruitingen

Het Unesco Verdrag inzake de bescherming en bevordering van de diversiteit van cultuuruitingen uit 2005 is een internationaal juridisch instrument om de pluriformiteit van het cultuuraanbod te stimuleren en de verspreiding ervan te bevorderen. Landen die lid zijn van dit verdrag bevorderen de veelvormigheid van het cultuuraanbod, zodat zo veel mogelijk mensen aan cultuuruitingen kunnen deelnemen en zich daartoe ook uitgenodigd voelen. Artiesten en kunstenaars moeten de ruimte krijgen zich uit te drukken en hun werk te verspreiden. Ook benadrukt het verdrag het belang van vrij verkeer van culturele goederen en diensten, en het recht op het voeren van een eigen cultuurbeleid.

Nederland ratificeerde het verdrag in 2009. Dit verdrag is in ons land minder zichtbaar dan andere Unesco-cultuurconventies en het lijkt nog wel eens onder begripsverwarring, alsof het een conventie over culturele diversiteit zou zijn. Het gaat echter nadrukkelijk over culturele uitingen. Nederland heeft in 2013, 2017 en 2021 voldaan aan de rapportageverplichting aan Unesco over dit verdrag. In deze rapportages is aandacht besteed aan de diverse beleidsmaatregelen en programma's van de Nederlandse overheid ter bevordering van de diversiteit in de cultuursector, zoals 'Cultuureducatie met kwaliteit', 'Samen cultuur maken', 'Code Diversiteit & Inclusie' en 'Internationaal cultuurbeleid'.

Unesco-verdrag over immaterieel erfgoed

Het Unesco Immaterieel Erfgoed Verdrag uit 2003 heeft als doel levend erfgoed te beschermen, het bewustzijn van het belang ervan te vergroten en een internationaal platform te creëren voor onderlinge samenwerking. Immaterieel erfgoed gaat over ambachten, tradities, rituelen en gebruiken. Het leeft, ontwikkelt zich en de gemeenschappen die dit immaterieel erfgoed dragen, vormen de kern van het verdrag. Nederland

ratificeerde de conventie in 2012. In 2021 bracht ons land haar eerste periodieke rapportage uit over de implementatie van het verdrag. In tien jaar is hard gewerkt om deze conventie te implementeren en het immaterieel erfgoed bredere bekendheid te geven. Met succes; inmiddels bevat de Inventaris van het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland meer dan 200 inschrijvingen. Op de internationale 'Representatieve Lijst' van immaterieel erfgoed heeft Nederland drie inschrijvingen: het Ambacht van de molenaar, de Corsocultuur en de Valkerij. Eind 2023 komt het Zomercarnaval in Rotterdam en de multinationale inschrijving van Traditionele graslandbevloeiing mogelijk op de lijst. Uit verschillende evaluaties blijkt dat het op dit moment geregistreerde immaterieel erfgoed nog niet representatief is voor de Nederlandse samenleving.⁸

Unesco Mondiacult

In 2022 vond Mondiacult plaats, een onregelmatig terugkerende wereldconferentie gewijd aan cultuur en ontwikkeling. Het doel van de top was de transformatieve kracht van cultuur, ontwerp en creativiteit stevig op de kaart te zetten. Op uitnodiging van Unesco en Mexico kwamen 150 staten, waaronder Nederland, bijeen en zij namen unaniem een ambitieuze verklaring aan. De slotverklaring bevestigt de vele manieren waarop cultuur een rol speelt in duurzame ontwikkeling en roept lidstaten op de kracht van cultuur en creativiteit effectiever in te zetten bij verduurzaming van de samenleving. Ook bevestigt de verklaring dat cultuur een 'mondiaal openbaar goed' (Global Public Good) is en roept deze op tot betere integratie van cultuur in de (post) 2030 SDG-agenda. Een ander resultaat van Mondiacult is het oprichten van een wereldforum over cultuurbeleid dat Unesco (vanaf 2025) om de vier jaar gaat organiseren.

The culture is een ongeleid projectiel: een verkenning van macht, zelfredzaamheid en onbeantwoorde vragen

Amal Alhaag

'The culture is fluïde en pluriform. Experimenteel en weigert concessies. Scherp en breekbaar. Waar vind je *the culture*? Overal en nergens. Zij gaat voorbij aan de oppervlakkigheid van culturele diversiteitshypes en beleid, en zet serieuze vraagtekens bij de commodificatie van cultuur. *The culture* is een ongeleid projectiel. Zoals de socioloog Stuart Hall scherp opmerkte, zijn de diasporische stedelijke cultuur, straatcultuur en haar immaterieel erfgoed de ruimte 'waar we spelen met onze identiteit en onszelf ontdekken, waar we worden bedacht, waar we worden gerepresenteerd, niet alleen aan het publiek daarbuiten dat de boodschap niet begrijpt, maar ook aan onszelf voor de eerste keer.'⁹

In Nederland vormt het onderscheid tussen 'hoge' en 'lage' cultuur nog altijd het referentiekader. Metro54 neemt hier bewust afstand van. Het is een platform en een ruimte die aandacht heeft voor de geschiedenis van onderop en voor de vele plekken, makers, hosselaars, denkers, kunstenaars en sociale ecosystemen die actief worden buitengesloten, zelfs als ze 'binnen' zijn. Het is een ontmoetingsplek waar makers samenkomen, waar artistieke expressie wordt verkend en gevierd. Ons doel is niet om een andere of parallelle canon te creëren, maar om de bestaande canon te de-canoniseren.

Wie heeft wie nodig? *We're good*. Voor Metro54 zijn de maatschappelijke thema's die in dit advies aan bod komen geen nieuwe interesses, maar kwesties die onze achterban, kunstenaars en netwerken al hun hele leven bezighouden, zowel in Nederland als elders in Europa en

wereldwijd. We kijken hoopvol naar de energie en artistieke uitingen die voortkomen uit de nieuwe generatie mondige, scherpe en eigenzinnige kunstenaars, curatoren, makers en activisten. Maar we kijken ook kritisch naar de hernieuwde aandacht voor kunstenaars van kleur. We vragen ons af wat de nadruk op 'inclusiviteit, diasporische stadscultuur en diversiteit' betekent voor initiatieven die vrij programmeren zonder beperkingen. Wie heeft en behoudt de mogelijkheid om kunst, gesprekken en cultuur te maken, zonder dat de randvoorwaarden daarvoor ontmoedigend en exclusief zijn? Wie creëert ruimte voor wie en hoe ziet een radicale, inclusievere en solidaire toekomst eruit? Wie heeft wie nu eigenlijk nodig? *We're good*, want we verwachten geen antwoorden meer op deze vragen.'

AMAL ALHAAG is curator, onderzoeker en medeoprichter van Metro54, een platform en kunstruimte waar alternatieve visies op kunst, creativiteit en solidariteit worden verkend. Metro54 werkt samen met kunstenaars, denkers, activisten, schrijvers en hosselaars die de grenzen van hun (kunst) disciplines verleggen en geeft speciale aandacht aan talenten die hun inspiratie halen uit mondiale en hedendaagse stedelijke en sonische culturen.

Intrinsiek internationaal: thuis tussen tijdzones

Zineb Seghrouchni

‘Als kind uit niet-westerse diaspora heb ik me altijd thuis gevoeld in het internationale. Mijn Noord-Afrikaanse wortels zijn van invloed op wie ik ben, en dat vloeit natuurlijk voort in alles wat ik doe.

Mijn werk en mijn leven zijn dus intrinsiek internationaal, en dat bedoel ik niet op een export-manier. In de Nederlandse kunst- en cultuursector zien we ‘het buitenland’ vooral als een grotere markt om je omzet of je imago te vergroten, of om een (kortstondig) avontuur aan te gaan. Maar voor mij is dat het dus niet. Intrinsiek internationaal betekent vanzelfsprekendheid van een internationaal palet aan gewoontes, talen en vormen van vertrouwen en duidelijkheid. Iets dat niet altijd makkelijk is, maar wel verrijkend en in veel gevallen zelfs nodig.

Ook DAR cultural agency is intrinsiek internationaal. Het woord *dar* staat voor ‘huis’, maar dat gevoel van thuis is niet beperkt tot een vaste plek. De hedendaagse diasporische culturen zijn dat namelijk ook niet. Het thuis is iets dat tussen ons in zit en over landsgrenzen heen gaat. Verandering en adaptatie is waarin we ons thuis ‘maken’. Dat is nou eenmaal essentieel wanneer je dna meerdere identiteiten bevat.

In die gemeenschap met diasporische identiteiten zit zo veel talent. Maar bestaande systemen zijn niet altijd bekwaam om dat duurzaam te laten groeien — of überhaupt te zien, laat staan te begrijpen. Met DAR bouw ik een huis voor dat talent. En voor praktijken die zowel cultureel, artistiek als commercieel kunnen zijn. Zo creëren we culturele programma’s en versterken creatieve ecosystemen.

Als culturele sector hebben we te maken met beleid. En beleid heeft macht. Maar beleid loopt altijd achter en werkt vaak in het voordeel van gevestigde systemen, waarbij het voortbestaan vaak belangrijker wordt gevonden

dan vernieuwing. Er is dan ook een systeemverandering nodig, maar dat gaat altijd trager dan zou moeten.

Verandering is de enige constante. Cultuur is altijd in beweging, zo ook wij. Nu het systeem nog.’

ZINEB SEGHROUCHNI is oprichter van DAR, een cultureel agentschap en platform. DAR initieert culturele projecten, vertegenwoordigt artistiek talent en biedt een thuis voor creatieve groei. Zineb's achtergrond als schrijver, curator, ontwerper en onderzoeker van fenomenen in de stad, kunst en cultuur komen hierin samen. Zineb draagt haar hoge hakken naar de block party en haar sneakers in de boardroom. Dat maakt haar een verbinder pur-sang, een schakel tussen perspectieven en krachtenvelden, binnen en buiten de norm. Lange tijd was ze de vrouw achter het internationale succes van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie.

BEST PRACTICES

Als samenleving staan we voor grote maatschappelijke opgaven. Zo is de eenzaamheid onder jongeren toegenomen, evenals de kansenongelijkheid in het onderwijs.¹⁰ Mensen met een migratieachtergrond die al langer in Nederland zijn of in Nederland zijn geboren, tonen zich somber over het politieke systeem en ervaren discriminatie vanwege hun afkomst. De helft van hen vindt Nederland geen gastvrij land voor mensen met een migratieachtergrond.¹¹ Hoewel in vergelijking met hun ouders het opleidingsniveau en de arbeidsmarktpositie van de tweedegeneratiemigranten zijn verbeterd, ervaart deze groep juist meer uitsluiting en discriminatie. De leefbaarheid van de steden staat onder druk en we staan voor grote ruimtelijke opgaven op het terrein van woningbouw, verduurzaming en klimaatadaptatie.¹²

DE ROL VAN CULTUUR BIJ MAATSCHAPPELIJKE VRAAGSTUKKEN

De 'Meerjarenbrief cultuur — De kracht van creativiteit' van demissionair staatssecretaris Uslu, benadrukt dat cultuur kan bijdragen aan de maatschappelijke opgaven waar we voor staan. De aanbevelingen van Mondiacult onderkennen de rol van cultuur bij het bereiken van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties (SDG's). Deze verbeteringen vereisen een integrale aanpak waarbij overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties, gemeenschappen en individuen samenwerken. Het vraagt innovatieve oplossingen, durf, investeringen in duurzame ontwikkeling en de bevordering van sociale cohesie en inclusie. Dit met een onafhankelijke, vrije rol van cultuur midden in de samenleving, zoals de Unesco Conventie Diversiteit van cultuuruitingen ook aanbeveelt.

Veel mensen binnen *the culture* zijn opgegroeid aan de rafelranden van onze samenleving. Zij kregen al vroeg te maken met

armoede, kansenongelijkheid en discriminatie. Binnen *the culture* heerst daarom een gevoel van urgentie en de noodzaak tot vooruitgang. Het potentieel van *the culture* erkennen en beschouwen als een krachtige motor voor positieve verandering is een kans om onze samenleving en de cultuursector rechtvaardig, inclusief en toekomstbestendig te maken. *The culture* is bij uitstek een omgeving waar innovatie en creativiteit bloeit. Ter illustratie volgen hierna enkele best practices, met een link naar de relevante SDG's.

BEST PRACTISES

De best practises zijn bedoeld om de lezers van dit advies een beter beeld te geven van wat *the culture* is en op welke terreinen zij zich begeeft. Om inzicht te geven in de wijze waarop *the culture* ook bijdraagt aan het oplossen van maatschappelijke problemen, zijn de voorbeelden gekoppeld aan de SDG's — opgesteld als agenda voor een betere wereld in 2030. Unesco is binnen het VN-systeem de coördinerende organisatie voor SDG 4: Verzeker gelijke toegang tot kwali-

Het instrumentaliseren van cultuur voor politieke, economische of sociale doeleinden kan een negatieve impact hebben op culturele integriteit, inclusiviteit en het respect voor diversiteit. In sommige gevallen kan het leiden tot culturele toe-eigening, waarbij elementen van een cultuur worden ingezet zonder de betekenis erachter te begrijpen of te waarderen. Respect voor de oorsprong en betekenis van culturele elementen moet voorop staan om een inclusieve en respectvolle samenleving te bevorderen.

teitsvol onderwijs en bevorder een leven lang leren voor iedereen. In dit advies wijzen we op het feit dat in *the culture* veel autodidacten actief zijn. De best practices laten veel vormen van non-formeel onderwijs zien: onderwijs dat niet in formele context wordt gegeven en daarmee niet gericht is op behalen van een diploma. Non-formeel onderwijs draagt bij aan een leven lang leren en daarmee aan SDG 4. Het is een voorbeeld van hoe *the culture* bijdraagt aan het oplossen van maatschappelijke problemen.

Er zijn talloze goede voorbeelden. In dit advies is slechts ruimte om enkele daarvan uit te lichten. De selectie is willekeurig en samengesteld op basis van de input van de adviesraad. Voor de beschrijving hebben we zo veel mogelijk de omschrijvingen van de initiatieven zelf gehandhaafd.

In 2021 maakten 891.000 mensen in Nederland deel uit van een huishouden met een inkomen onder de lage-inkomensgrens; een kwart van hen was minderjarig.¹³ Dat betekent

dat 6,6 procent van alle kinderen in armoede leeft. *The culture* vertelt onder andere het verhaal van opgroei in armoede, maar ook hoe je je daaraan kunt ontworstelen en wat je daarvoor nodig hebt. Zo biedt *the culture* herkenning en hoop voor mensen in een vergelijkbare situatie.

- **FRIS Supermarkt (Amsterdam)**
In deze winkel kunnen financieel kwetsbare gezinnen gratis winkelen. Daarnaast is het een leerplek voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en biedt de locatie persoonlijke begeleiding. Het initiatief is gebaseerd op hiphopwaarden als teruggeven aan de community en voor elkaar opkomen. Met FRIS wil sociaal ondernemer Abdelhamid Idrissi intergenerationele overdracht van armoede en kansenongelijkheid tegengaan. Idrissi is ook oprichter van Stichting Studiezalen, die bewoners van kwetsbare wijken de kans, ruimte en de begeleiding biedt om hun talenten tot bloei te laten komen. [SDG 1, 2, 3, 10](#)

Binnen *the culture* komen verschillende disciplines en maatschappelijke sectoren samen. Cultuur, onderwijs en welzijn vloeien organisch in elkaar over. Daarnaast biedt *the culture* een uitlaatklep voor zelfexpressie en stevige basis voor community building.

- Collectief All Dae (Rotterdam)
De jonge vrouwen achter het collectief All Dae werken met sociaal ontwerpers aan een culturele ruimte waar cultuur, onderwijs en welzijnsinstellingen organisch samenkomen. In hun spot kunnen jongeren ontspannen, een kappersstoel huren of een fotoshoot organiseren. Ze komen samen om tot rust te komen, te werken aan hun creatieve uitingen en te netwerken. [SDG 3, 11](#)
- Rapper Cycz (Middelburg)
Bram Mvambanu, oftewel Rapper Cycz, zet zich op diverse manieren in om een positieve impact te maken op het welzijn van de lokale jeugd in Zeeland. Zo was hij ambassadeur van campagne 'You-Choose' tegen (steek)wapenbezit en werkt hij samen met Stichting Opendoor. Zij bieden ondersteuning en begeleiding aan risicjongeren om hen zelfredzaam te maken. [SDG 3](#)
- Toneel- en danscollectief Untold (Nederland, Engeland, Suriname, Curaçao)
Untold biedt verschillende kunstdisciplines op het gebied van Afrikaanse dansstijlen, muziek, theatervormen en kunst aan. Untold maakt jongeren bewust van hun collectieve identiteit, historie en toekomstperspectief. Daarbij is speciaal aandacht voor geestelijk welzijn en spiritualiteit. [SDG 3](#)

The culture biedt een platform voor non-formeel onderwijs en creatieve expressie, vooral voor degenen die traditionele kanalen en instituties niet altijd kunnen bereiken. Het moedigt individuen aan hun stem te laten horen en hun talenten en vaardigheden te ontwikkelen. Omgekeerd biedt *the culture* kansen voor het formele onderwijs. Hiphop kan als immaterieel erfgoed bijvoorbeeld een educatief instrument in het klaslokaal zijn om leerlingen intrinsiek te motiveren zichzelf te ontwikkelen. Unesco heeft hiervoor een handleiding ontwikkeld.

- Ontmoetingsruimte De Fakkelt (Zwolle)
Bij De Fakkelt kunnen jongeren in een veilige omgeving hun muzikale talenten ontwikkelen en met hiphop aan de slag gaan. De Fakkelt is een initiatief van Travers Welzijn en rapper Rico, in samenwerking met Hedon Zwolle. [SDG 4](#)
- Smibanese University (Amsterdam)
De Smibanese University is de eerste en enige echte university uit de Smib, ook wel bekend als de Bims, Bimre of de Bijlmer. Het is een niet-geïstitutionaliseerd kennisinstituut dat onder meer lezingen verzorgt over Smibologie. Zie ook de persoonlijke bijdrage van Prof. Soortkill. [SDG 4](#)
- BOKS Jongerencultuurhuis (Utrecht)
Vanuit het vertrouwen in het talent van jongeren en de overtuiging dat hun creativiteit toegevoegde waarde heeft voor de Utrechtse samenleving als geheel, en de culturele sector in het bijzonder, werkt BOKS Jongerencultuurhuis aan talentontwikkeling. Op drie locaties in Utrechtse wijken worden jongeren gestimuleerd zich te ontwikkelen op het gebied van muziek, dans, film, theater, fotografie, mode, podcasts en meer. Zie ook de persoonlijke bijdrage van Halima el Ghamarti. [SDG 4, 10](#)
- Platform Beatwise (Nijmegen)
Stichting Beatwise is een platform voor jongeren die zich met hiphopmuziek bezighouden. De stichting biedt onder andere faciliteiten voor het opnemen en produceren van muziek, oefenruimtes, muziekstudio's en een dansruimte waar jongeren zich kunnen ontwikkelen. [SDG 4](#)

Hoewel *the culture* vaak overwegend als masculien wordt getypeerd, biedt het als platform voor expressie wel degelijk ruimte om genderstereotypen te doorbreken. Bekende internationale voorbeelden hiervan zijn de video's en optredens van rapper Lil Nas X. *The culture* draagt zo bij aan het streven naar gelijke kansen, respect en erkenning.

- House of Vineyard (Amsterdam)
House of Vineyard, opgericht door Elly en Amber Vineyard, wordt gezien als de geboorte van de Nederlandse

Ballroom-scene. Ballroom is een uitgebreide, underground subcultuur en vorm van expressie, oorspronkelijk ontstaan in de LGBTQIA+-gemeenschap, waarbij deelnemers dansen op extravagante, gestileerde wijze en competitieve *vogueing battles* aangaan om creativiteit en persoonlijke expressie te vieren. [SDG 5](#)

- Tijdschrift Alien Mag (Online)
Het tijdschrift Alien Mag draait om girl-power en zelfacceptatie, om het vieren van het leven in al zijn verscheidenheid. Inclusie is voor Alien Mag belangrijk. Zo wordt bijvoorbeeld het merendeel van de verhalen geschreven door bi-culturele vrouwen en zorgen zij ervoor dat de fotoreportages verschillende vrouwen representeren. [SDG 5](#)
- Collectief Jam de la FEM (Eindhoven)
Jam de la FEM zet zich in om vrouwelijk talent in de hiphopscene en daarbuiten meer zichtbaar te maken en te stimuleren. Het collectief organiseert onder andere hiphop-dance battles speciaal voor meisjes en vrouwen. [SDG 5](#)
- Collectief KLAUW (Rotterdam)
Queercollectief KLAUW organiseert clubavonden, brengt een magazine uit en heeft een eigen studio waar outcasts welkom zijn. In de uitingen vieren ze hun diverse community en alle muziekstijlen en genres. Speciale aandacht gaat uit naar het Midden-Oosten en Noord-Afrika. [SDG 5](#)

The culture is een drijvende kracht voor creatieven om hun passie om te zetten in zakelijk succes. Van het starten van platenlabels en kledingmerken tot het organiseren van evenementen en het creëren van digitale platformen, de makers van *the culture* zijn ondernemend en ze kunnen zichzelf goed organiseren. Ze zijn ook in staat om wat ze doen om te zetten in economisch succes.

- Mentorprogramma PlusPlusOne (Amsterdam)
PlusPlusOne wil de toekomst van de creatieve marketingindustrie veranderen door nieuwe waarde-uitwisseling te ontwikkelen tussen de industrie en ondervertegenwoordigde gemeenschappen. Via verschillende partner- en mentor-

programma's wordt ruimte gemaakt voor autodidacten, zodat zij zich verder ontwikkelen met oog op hun loopbaan. [SDG 4, 8](#)

- Patta Academy (Amsterdam en online)
Patta Academy, opgericht door het succesvolle streetwear-label Patta, biedt talentvolle mensen gratis onderwijs in creatieve disciplines, zoals grafisch ontwerp, fotografie, mode en muziek. De studenten richten zich op het ontwikkelen van vaardigheden die bijdragen aan hun persoonlijke en professionele ontwikkeling. De cursussen zijn ontworpen en worden gegeven door ervaren professionals uit de industrie. Zij dienen als rolmodel. [SDG 8](#)
- Kledingmerk TNO (Amsterdam en online)
The New Originals begonnen in 2011 als hechte groep vrienden die een blog bijhielden om hun interesses op het gebied van mode, design en muziek te delen. In eerste instantie maakte TNO naam in het Amsterdamse nachtleven door feesten te organiseren. Sind de officiële oprichting in 2015 is TNO onder leiding van Rizky Lasahido, Maru Asmellash en Eben Badu uitgegroeid tot volwaardig en succesvol merk op het gebied van kunst, muziek, mode, het nachtleven en andere gebieden van creatieve expressie. [SDG 8, 11](#)
- DAR Cultural Agency (Rotterdam en internationaal)
DAR is een cultureel agentschap en platform dat talentvolle kunstenaars vertegenwoordigt en culturele programma's, talks en tentoonstellingen initieert die voorbij het eurocentrisch denkkader gaan. De focus ligt op betekenisvolle samenwerkingen tussen kunstenaars uit het ontwerp-, architectuur- en beeldende kunstveld, *brands*, musea en communities. Sterke combinaties van artistieke ontwikkeling en zakelijke onafhankelijkheid zijn het uitgangspunt. Zie ook de persoonlijke bijdrage van Zineb Seghrouchni. [SDG 8, 11](#)

The culture kan een belangrijk instrument zijn voor sociale inclusie en gemeenschapsvorming. De beweging brengt mensen samen, ongeacht hun achtergrond, leeftijd, geslacht

of sociaaleconomische status. Hierdoor ontstaat ruimte voor gemeenschapsbetrokkenheid en een omgeving waarin mensen zich kunnen verbinden, samenwerken en elkaar kunnen inspireren.

- Samenwerking Daily Paper × Adidas × Ajax en bijbehorende videoclip (Amsterdam)
Met een collectie jerseys eren Ajax, Adidas en Daily Paper multiculturalisme en straatvoetbal in Amsterdam. De bijbehorende videoclip laat de trots en de verbindende kracht van *the culture* zien. Niet alleen voetbaliconen, maar ook lokale helden uit de buurt krijgen een rol. De clip toont de verbindende kracht van *the culture* en haar internationale trots en allure. SDG 10, 11
- Fototentoonstelling 'Eerlijk Gezegd' (Heerlen)
Projectontwikkelaar Raens Martis stelt met de fototentoonstelling 'Eerlijk Gezegd' uitsluitingsmechanismen aan de kaak via portretfoto's met bijbehorende verhalen. Bij de tentoonstelling zijn verschillende ontmoetingen georganiseerd waarbij mensen in gesprek gingen over onder andere uitsluiting en racisme. SDG 10

The culture kenmerkt zich door een sterk vermogen tot verbeelding en sterke gemeenschappen. Binnen *the culture* wordt altijd gezocht naar een manier om dingen mogelijk te maken, ondanks de beperkte middelen en kansen. Dit leidt tot innovatie en een nieuwe kijk op onze omgeving en samenleving.

- Ruimte The Niteshop (Rotterdam)
The Niteshop is een werkplaats voor postkoloniaal stedelijk erfgoed. Uitgangspunt is het idee dat de kennis en kunde van burgers aan de rand van de samenleving onmisbaar zijn bij de aanpak van transitieopgaven. Het is een plek waar gevestigde en nieuwe ontwerpers, kunstenaars, hosselaars en wetenschappers elkaar ontmoeten en samenwerken aan de stad van morgen. Een nieuw ontwerp voor het Bospolderplein is een van de talentontwikkelingsprogramma's van The Niteshop, gericht op ecologische, maatschappelijke en grootstedelijke thema's. Zie ook de persoonlijke bijdrage van Malique Mohamud. SDG 11

- Podcast Beyoncé's Internet (Online)
Internet is een bron waaruit gemeenschappen uit de marges van de samenleving putten om zich een nieuwe wereld in te beelden. Munganyende en Rowan Blijd gaan met hun gasten in gesprek over politiek, recensie-economie, iconen, viraliteit en wat het betekent om op te groeien in het internettijdperk. SDG 5, 11
- Tentoonstelling 'Ecosystem' in de Maastunnel (Rotterdam en online)
De fototentoonstelling 'Ecosystem - What's your ecosystem like?' van DAR Cultural Agency portretteert 12 van de beste kunstenaars in Rotterdam en hun ecosysteem: de plekken, momenten en mensen die hen vormen. De kunstenaars belichamen ieder op hun eigen manier *the culture*. De expo vond plaats in de Maastunnel; een plek die letterlijk voor (stedelijke) verbinding staat. SDG 11

De makers van *the culture* zijn de smaakmakers in onze samenleving. Zij weten als geen ander maatschappelijke thema's en onderwerpen als upcycling en duurzaamheid te transformeren naar iets aansprekends en cools.

- Kledingmerk Versatile Forever (Rotterdam en online)
Ontwerper en oprichter van Versatile Forever, Inez Naomi, wil het ontwerp- en productieproces van mode omdraaien en upcycling tot de nieuwe norm maken. De ontwerpen worden gemaakt van bestaand textiel, waardoor dit een tweede leven krijgt. Om de voetafdruk te verkleinen, produceert zij haar collecties lokaal. Het doel is verandering teweeg te brengen in de manier waarop mensen naar modeproducten kijken en hoe deze worden geproduceerd. SDG 5, 12, 13
- Tentoonstelling 'A durable Swagger-scape' (Amsterdam)
In november 2022 toonde museum OSCAM in samenwerking met Fashion for Good Museum de tentoonstelling 'A durable Swagger-scape'. Centraal in deze expositie stond het concept 'swagger' en hoe dit gebruikt kan worden om overconsumptie te stoppen. Lokale kunstenaars, ontwerpers, stylisten en fotografen gingen hierover in gesprek. SDG 12, 13

- Kunstenaar Yuro Moniz (Rotterdam)
Yuro Moniz maakt monumentale vazen van keramiek volgens de eeuwenoude coiling-methode, waarvoor ze in de leer ging bij ambachtslieden in Zuid-Korea, Japan en Marokko. Met haar werk wil ze terug naar de essentie en vraagt ze zich af: 'Wat maakt ons mens?'. Keramiek is de oudste kunstvorm die bestaat, en ook drager van verhalen in specifieke contexten. Yuro's wortels liggen in Rotterdam, Suriname en in hiphop; deze culturen liggen aan de basis van hoe en wat ze maakt. Haar werk is beïnvloed door de kennis, tradities en het erfgoed uit deze culturen. SDG 15

The culture kenmerkt zich door een sterke sociale en politieke betrokkenheid, en wordt gebruikt om maatschappelijke kwesties, ongelijkheden en onrechtvaardigheden te agenderen en verandering te bevorderen.

- Initiatief Voetballen Voor Veiligheid (Amsterdam)
Voetballen Voor Veiligheid is een initiatief van Xavi Dors, die iets wilde doen na vele geweldsincidenten in Amsterdam-Zuidoost. Kinderen moeten een veilige omgeving hebben om te kunnen groeien en bloeien. Het doel is de jeugd te motiveren en te inspireren om hun leven positief te leiden. SDG 16

Sauce aka Fringe Kapitaal: een pleidooi voor counter-kennis

Malique Mohamud

‘Een rode draad in veel rapmuziek is het leven en ontsnappen aan de marges, *by any means necessary*. De verhalen die rappers als Gucci Mane vertellen bevatten dan ook meer kennis dan je zou verwachten. De lessen en inzichten uit rapmuziek lieten mij niet alleen dieper duiken in de muziek, maar ook in *the culture* – de leefwereld van waaruit rapmuziek ontstaat. De belangrijkste les die ik door *the culture* leerde is: als het systeem niet voor jou werkt, dan bouw je een eigen systeem en flip je bestaande structuren. Dit maakt *the culture* voor mij een methode om de samenleving opnieuw te ontwerpen, maar hoe werkt dat?’

The culture en haar waarden vormen een counter-systeem waarmee (jonge) allochtonen al generaties lang hun plek in de samenleving bevechten. Het is een reactie op de bittere realiteit van afbraakbeleid en dominante hiërarchieën. De uitingsvormen, zoals rap, zijn een explosieve cocktail van armoede, straatkennis en woede, zoals professor Achille Mbembe (Kameroen) het beschrijft.

Wat Mbembe straatkennis noemt, versta ik als ‘Sauce aka Fringe Kapitaal’. Dit is cultureel en creatief kapitaal dat ontstaat aan de rand van de samenleving en dat per definitie non-institutioneel en bottom-up is. Bekijk het zo: het is de klontering van levenservaring die onder hoge druk ontstaat. Het is de optelsom van attitude, weerbaarheid, vindingrijkheid en zelfbewustzijn. Het is de radicale ‘DIY-mentaliteit’ waarmee artiesten platen samplen en de muziek van hun ouders nieuw leven geven. Het is het doorzettingsvermogen van een migrantendochter die de oudste thuis is. Het is, zoals hedendaags filosoof Gucci Mane het noemt, de *seasoning* die komt met ervaring.

In mijn zoektocht naar manieren om *the culture* in te zetten voor een rechtvaardige en *flye* stad, ontwikkelde ik The Niteshop. Dit is een kenniscentrum en werkplaats voor postkoloniaal stedelijk erfgoed, waar we laten zien dat Fringe Kapitaal onmisbaar is bij het vormgeven van de stad. We gebruiken ontwerp onderzoek en erfgoed als tool om een informele campus voor counter-kennis te creëren. In eerste instantie vanuit de shop, in de toekomst vanuit de winkelstraat en het gebied waarin wij ons bevinden. Een gebied waar pleintjes auditoria zijn. Waar eethuizen en barbershops functioneren als klaslokalen en de hoek van de straat als de gang tussen de lokalen.’

Het werk van rapper, ontwerper en strateeg MALIQUE MOHAMUD is geworteld in zijn fascinatie voor de stad, die ontstond door de hip-hop-cassettebandjes die hij jatte uit de slaapkamer van zijn broer. Als kind van een leerkracht en verzetsstrijder combineert hij in zijn werk poëtische en didactische kwaliteiten met een militante attitude. Hij verkent in al zijn projecten de generatieve capaciteit van straatcultuur voor de stad van de toekomst.

De zes nullen-mentaliteit Glenn Abrokwa (Nnelg)

‘Mijn Ghanese opvoeding legde een solide basis van waarden, zoals respect, familie, hard werken en in jezelf geloven. Ik was me al jong bewust van de immense opofferingen die mijn ouders hebben gemaakt om mij een leven in Nederland te geven. De focus lag op overleven in het nieuwe systeem. Gelukkig gaf de hechte Ghanese gemeenschap in Amsterdam-Zuidoost ons het gevoel van ‘thuis’ en wees deze ons de weg in de Nederlandse maatschappij.

De kansen en scholing die ik hier kreeg beschouw ik als een waar privilege. Ondanks de educatieve verwachtingen van mijn ouders, had ik als kind ook de ruimte om te fantaseren over de toekomst. Studeren ging me makkelijk af, maar ik was vooral een dromer. Ik geloofde dat er veel meer mogelijk was dan ik in mijn omgeving zag. Dat stukje geloof zorgde ervoor dat ik vastbesloten was mijn dromen te verwezenlijken. Het lot bracht me bij een groep jongens die ik als mijn broeders beschouw. Samen besloten we op achttienjarige leeftijd het bruisende stadsleven te verkennen. We werden geïnspireerd door muziek, mode, film, architectuur en popcultuur.

In de Amsterdamse *scene* waren we uniek vanwege onze biculturele achtergrond en de bravoure die we meenamen uit onze respectievelijke buurten. Tijdens het uitgaan ontmoetten we getalenteerde jongeren uit diverse disciplines. Ondanks ons gebrek aan formele expertise, geloofden we sterk in onszelf en in elkaar. Zo begon *the culture* in Nederland meer en meer vorm te krijgen.

De inspiratie voor ons creatieve avontuur kwam van internationale supersterren en Nederlandse grootheden, maar onze eigen, unieke zelfexpressie stond voorop. Deze mentaliteit leerde ik van mijn ouders, die bergen wisten te verzetten met minimale middelen. Ik noem dit ‘de zes nullen-visie’. Ik geloofde dat een optimistische, creatieve blik schaarse middelen kan vermenigvuldigen (naar zeggezegd zes nullen, of een miljoen) en daardoor uiteindelijk kan leiden tot succes en impact.

Als artiest en creatief ondernemer gebruik ik mijn platform om anderen te inspireren en mijn visie te delen. Ik ben ervan overtuigd dat iedereen deze mindset verdient. Vooral voor degenen die met minder middelen en veel bagage hun weg proberen te vinden is het belangrijk om in jezelf te blijven geloven. Door terug te geven, hoop ik de huidige en toekomstige generaties aan te moedigen hun volledige potentieel te benutten. Met mijn achtergrond, geloof en de steun van mijn omgeving, blijf ik streven naar een wereld waarin iedereen zijn dromen kan verwezenlijken.’

NNELG, voorheen bekend als Yung Nnelg, is de artiestennaam van Glenn Abrokwa, een getalenteerde artiest en creatieve ondernemer. Hij groeide op in Amsterdam-Zuidoost als kind van Ghanese ouders. In 2023 bracht Nnelg zijn nieuwste album ‘Ik Zie Je’ uit, waarin hij zijn persoonlijke groei belichaamt en reflecteert op de confrontatie met zichzelf en de wereld om hem heen. Naast artiest, is Glenn creatief ondernemer, conservator en marketeer. Zijn toewijding aan groei, creativiteit en het delen van zijn succesverhaal maken hem een inspiratiebron voor velen.

AANBEVELINGEN

Binnen *the culture* heerst een gevoel van urgentie, indingrijkheid en eigenaarschap. Zelfexpressie en zelfontplooiing staan centraal. Het gaat over het waarderen waar je vandaan komt, maar ook over *the new kid on the block* en *the next new thing*. De Unesco Commissie is zich ervan bewust dat dit voor het maken en actualiseren van beleid uitdagingen biedt. Ook signaleert de Commissie dat de behoeften van *the culture* breed en divers zijn. Dit vraagt veel van alle betrokkenen.

Verschillende actoren zullen (gezamenlijk) verantwoordelijkheid moeten nemen. De Commissie ziet hierin een leidende rol voor de staatssecretaris van Cultuur en Media. Maar ook voor andere departementen, zoals Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Buitenlandse Zaken (Internationale Culturele Eenheid) liggen er kansen. Daarnaast hebben gemeenten en fondsen een belangrijke rol bij het gelijkelijk waarderen en faciliteren van culturele stromingen. De Unesco Commissie ziet ook voor zichzelf een rol. Zowel als blijvende aanjager, als bij de verdere uitwerking en invulling van de aanbevelingen. Tot slot is ook voor *the culture* zelf een rol weggelegd. Samenwerking en wederzijds begrip vormen de basis.

De Nederlandse Unesco Commissie concludeert dat:

- A *The culture* in het beleid onterecht wordt gemarginaliseerd, terwijl de stroming het middelpunt vormt van het culturele leven van jonge generaties;
- B Makers, denkers en communities uit *the culture* in staat zijn aanzienlijke resultaten en impact te genereren; en
- C De innovatieve kracht van *the culture* onmisbaar is bij het vormgeven van de stad van de toekomst en het aanpakken van maatschappelijke opgaven.

De Commissie beveelt daarom aan substantiële ruimte te creëren voor initiatieven van, voor en door *the culture*. Aanbevelingen zijn:

- 1 Investeer substantieel en op een duurzame manier in *the culture* en faciliteer de stroming op een voor haar passende manier.
- 2 Erken de kracht en het succes van *the culture* en heb daarnaast oog voor haar rol van bij het signaleren en aanpakken van maatschappelijke opgaven. Vertaal dit in beleid.
- 3 Doe gedegen onderzoek naar de omvang en impact van *the culture* in Nederland en zet deze cijfers af tegen de middelen die op dit moment vanuit het cultuurbudget van de rijksoverheid naar *the culture* gaan.

De Unesco Commissie beschouwt het faciliteren van *the culture* als een verplichting die past bij verschillende Unesco-verdragen die door Nederland zijn geratificeerd. Het Unesco Verdrag inzake de bescherming en bevordering van de diversiteit van cultuuruitingen (2005) en het Unesco Verdrag inzake de bescherming van het immaterieel cultureel erfgoed (2003) roepen op tot het stimuleren, verspreiden en bevorderen van de pluriformiteit van het cultuuraanbod en het faciliteren van gemeenschappen. Met het onderte-

kenen van deze verdragen heeft Nederland zich internationaal verplicht tot het naleven ervan. *The culture* kan daarnaast op onschatbare wijze bijdragen aan het behalen van de SDG's. Het stimuleren en faciliteren van *the culture* ligt daarmee in lijn met de aanbevelingen van Unesco Mondiacult.

Tot slot is het nadrukkelijk de bedoeling dat de inspanningen die voortvloeien uit bovenstaande aanbevelingen zich richten op de verduurzaming van het soort initiatieven die in dit advies worden aangehaald, en niet op het versterken van de bestaande systeemwereld. Maak écht werk van het contact leggen met *the culture* en het faciliteren van haar communities, instituten en rijke uitingsvormen om haar eigenheid en bestaan te bestendigen. Investeer in de rol van hedendaags en toekomstig erfgoed voor het realiseren van een harmonieuze en welvarende samenleving.

Het belang van in het veld aanwezig zijn

Claudia Marinelli

‘World B-boy Classic in Eindhoven is de eerste breakdance-battle die ik bijwoon. Ik herinner mij nog goed dat iemand zegt dat een b-boy *sick* is. Gelukkig vraag ik niet wat hij heeft, maar ontdek ik later zelf veel sicke b-boys en b-girls. Na deze battle volgen er namelijk vele bij The Notorious IBE, Jam the la Fem, Summer Dance Forever... Buiten de hiphopdans maak ik kennis met de talenten in de muziek op New Skool Rules, zie ik graffiti writers bij All Caps, woon een hiphop-debat bij in Leeuwarden, ga naar de presentatie van een hiphop-manifest in Arnhem, bewonder skaters bij Emoves in Eindhoven, ben bij een beatbox-event in Rotterdam, een gesprek tussen de *scene* en beleidsmakers in Heerlen en een hiphoptalent-avond met rappers in Gouda.

Het is belangrijk daar te zijn waar het gebeurt. Vanachter je bureau bouw je geen relaties op én krijg je geen goed beeld van wat er speelt. Dat beeld van wat er speelt, krijg je door te luisteren. En de tijd te nemen om te bouwen aan de relatie, om van daaruit te kijken waar de community met je wil samenwerken. Want ‘helpen’ is niet het goede woord voor wat iemand uit het systeem kan doen. Dan ga je voorbij aan gelijkwaardigheid. Waar de hiphopscene en ik elkaar vinden? In de drive om ongelijkheid in de samenleving te doorbreken. Ik word blij van het activisme (*change the game*), de manier waarop leerprocessen en kennisoverdracht plaatsvinden (*each one teach one*) en het ondernemerschap (*making something out of nothing*) van hiphopmakers of organisatoren.

De mogelijkmakers dragen de waarden van de hiphop-scene en zijn vaak bruggenbouwers die een rol willen spelen bij het vernieuwen van de cultuursector. Ik probeer zo’n bruggenbouwer te zijn vanuit de cultuursector. Ik zie dat pioniers uit de scene hun kennis willen vastleggen voor de erkenning van hiphop. Ook laten zij zien dat je niet meer

om hiphop heen kunt als cultuursector die beweert divers en inclusief te zijn. Daarom is de Hiphop Kenniskring opgericht: een netwerk van voornamelijk organisatoren uit de hiphop die – onderling en met beleidsmakers en onderzoekers – kennis delen. Zo slaan we bruggen tussen de netwerken die we kennen, de taal die we gebruiken, de expertise die we hebben. We zijn er nog niet, er zijn nog veel *battles* te voeren om de samenleving inclusiever te maken. Wie weet zegt iemand op een dag dat mijn bijdrage daaraan sick is.’

CLAUDIA MARINELLI is cultureel antropoloog en werkzaam als specialist cultuurparticipatie bij het Landelijk Kenniscentrum voor Cultuureducatie en Amateurkunst. Voorheen werkte zij in de welzijnssector en bij een gemeentelijke overheid. Haar interesses zijn onverminderd hetzelfde gebleven: diversiteit, inclusie en jeugd. De ontwikkeling en waarden van de hiphopscene(s) liggen haar na aan het hart. Zij is – als verbinder tussen community based organisaties en de academische wereld – betrokken bij het NWA-programma ‘Re/Presenting Europe: popular representations of diversity and belonging’.

Waarom zijn we elkaar niet eerder tegengekomen?

Armin Shah

‘Mijn jeugd stond in het teken van voetbal. School vond ik niet leuk; het voelde als een verplichting. Voor mijn ouders was het heel belangrijk dat ik een diploma zou halen. Nog voor mijn geboorte zijn zij gevlucht uit Iran. Een opleiding was de makkelijkste weg naar een steady inkomen en veiligheid. Ze hoopten dat ik tandarts of advocaat zou worden. Na twee jaar hbo-Rechten besloot ik verder te gaan in de mediawereld. Dat ging er bij mijn ouders niet in. Zij waren in de veronderstelling dat ze bij het journaal of de krant toch geen buitenlanders zouden aannemen. Gelukkig kon ik snel aan de slag bij een hiphop-mediaplatform. Ondanks dat ik geen relevante opleiding had, kreeg ik een kans. Daar ben ik nog altijd heel dankbaar voor. Voor het eerst deed ik iets met mijn passie en ging ik ergens met plezier naar toe. Het voelde als thuiskomen.

In de loop van de jaren kwam ik erachter dat die open blik een belangrijk onderdeel is van *the culture*. Het gaat over trots zijn op wie je bent en waar je vandaan komt en over het omarmen van andere verhalen. Elkaar omhoog helpen en kansen bieden, jongeren inspireren en je dromen achternagaan. Mijn eigen droom is recent uitgekomen. Sinds kort heb ik, samen met mijn goede vriend Jefferson Osei (een van de oprichters van kledingmerk Daily Paper), een talkshow bij Ziggo Sport. In ‘Kick ‘t Met’ komt onze liefde voor voetbal en hiphop samen. Per toeval liep ik de verantwoordelijke persoon voor de nieuwe programmering bij Ziggo tegen het lijf. Zij bleken al langer rond te lopen met de behoefte om te vernieuwen en op zoek te zijn naar jong talent.

‘Waarom zijn we elkaar nooit eerder tegengekomen?’, die vraag bleef in mijn hoofd zitten. De kracht van ontmoetingen is zo groot. Het is een manier om diverse perspectieven bij elkaar te brengen en nieuwe samenwerkin-

gen te laten ontstaan. Het zou goed zijn als de mensen uit de gevestigde orde en *the culture* veel vaker worden samengebracht, bijvoorbeeld op evenementen of speciale avonden. Ik zie nog altijd een drempel om elkaars werelden in te stappen. We komen elkaar nooit tegen, terwijl we zo veel aan elkaar kunnen hebben.’

ARMIN SHAH groeide op in Schiedam. Zijn ouders vluchtten voor zijn geboorte uit Iran. Tijdens zijn rechtenstudie besloot Armin de mediawereld in te gaan. Met succes, want binnen no time werd hij een gevestigde naam. Armin is onder meer creative director en het brein achter de hiphop-podcast CONVO. Daarnaast is hij, samen met Jefferson Osei (Daily Paper), bedenker en host van de voetbaltalkshow Kick ‘t Met bij Ziggo Sport.

The culture lijkt als informele gemeenschap onvangbaar. Ik had bijna geschreven ‘erfgoedgemeenschap’, maar in dat begrip uit de systeemwereld van de beleidsmakers gaan de dragers zich niet herkennen. De dilemma’s in een notendop. Moedig van de Nederlandse Unesco Commissie om deze niet uit de weg te gaan of glad te strijken. Wat wij als ongrijpbaar en fluïde beschouwen is sterk afhankelijk van onze manier van kijken, van ons wereldbeeld. In die zin verwijst het ‘onvangbaar’ uit de titel van dit advies naar de huidige ordening van het cultuurbestel. Want als je beter kijkt en je verdiept in de informele structuren, blijken er wel degelijk ook conventies, regels, afspraken en ideologische uitgangspunten te bestaan, zoals *change the game* (activisme), *each one teach one* (leerprocessen) en *making something out of nothing* (ondernemerschap). Daar heeft de gemeenschap van *the culture* geen Raad voor Cultuur voor nodig.

Onvangbaar lijkt deze groeps cultuur doordat ze formeel georganiseerd is. In subsidieland besta je immers niet zonder rechtspersoon voor rekening en verantwoording. Waar dit hele advies impliciet om vraagt is een paradigmawisseling. Onder een paradigma verstaan we de manier waarop dingen samenhangen die door onze culturele categorieën zo vanzelfsprekend lijken dat we de werkelijkheid niet anders kunnen zien. Die ijzeren samenhang is echter schijn: dezelfde dingen krijgen in een andere betekenisvolle samenhang, in een ander paradigma dus, een nieuwe plek en betekenis. Zaken die er altijd al waren worden dan opeens evident zichtbaar en (be)grijpbaar.

In de huidige ordening van het Nederlandse cultuurbestel staan de instellingen centraal. Die krijgen geld op voorwaarde dat ze voldoen aan beleidscriteria, zoals excellentie, inclusie en diversiteit. Mooi geregeld, zo lijkt het, maar dat geldt alleen voor de gevestigde orde. Het systeem rammelt aan alle kanten, en zelfs nieuwkomers die braaf door het hoepeltje springen krijgen nauwelijks toegang tot de culturele basisinfrastructuur die vol dode hoeken en blinde vlekken zit.

In plaats van instellingen kunnen we veel beter dragende gemeenschappen als uitgangspunt nemen voor een nieuwe subsidiesystematiek. Laat het paradigma kantelen naar populaties

in culturele ecosystemen. De metafoor van het ecosysteem is heel toepasselijk. De kwaliteit ervan wordt immers afgemeten aan de mate van biodiversiteit. Hoe meer diversiteit, hoe beter het culturele ecosysteem in termen van veerkracht, aanpassingsvermogen, onderling verbonden netwerken, kringlopen, habitat en leefgemeenschappen. Hier is veel over te zeggen, maar dat hoort thuis in een ander advies. Bezien vanuit de notie van culturele ecosystemen is *the culture* helemaal niet onvangbaar en vitaler dan menige cultuurinstelling.

Ik begrijp ook wel dat in de aanbevelingen van dit advies niet de roep om een paradigmawisseling is opgenomen. Die laat zich niet zonder enige disruptie voltrekken. Maar wie de persoonlijke bijdragen leest, weet dat de tijd rijp is voor een fundamentele herziening van het cultuurbestel. Een kenmerk van paradigma’s is dat ze niet geleidelijk veranderen, maar plots omklappen. Dat voelt niet veilig, maar cultuur gaat niet alleen over behaaglijke *safe stories*. Laat ons meer onzekerheidsvaardig worden en het gesprek met jonge en toekomstige generaties beter aangaan, zeker wanneer die tot de diaspora behoren. Ik verwijs daarbij graag naar de te weinig bekende [Unesco-verklaring over de verantwoordelijkheden van de huidige generaties tegenover toekomstige generaties uit 1997](#). Met deze nota zijn we enigszins op dit ongemak voorbereid.

De hoofdtitel van dit advies laat zich ook lezen als onvervangbaar. Hiermee verwijst de Nederlandse Unesco Commissie terecht naar een essentieel kenmerk van cultuur, te weten de notie van onvervreemdbaarheid. Dit heeft niets met fysiek eigendom uit de systeemwereld van het Burgerlijk Wetboek te maken, maar met het gegeven dat culturele elementen onlosmakelijk in tijd en ruimte verbonden blijven aan de leefwereld van dragers en hun voorouders. Het is de wereld van *commons* en *common goods* waarbij niet het private bezit, maar het delen en beheren door de gemeenschap centraal staat.

Ook al willen we het niet graag zien, de wereld van de cultuur is uitermate hiërarchisch, met zowel formele als informele statusverschillen. Het stikt van de canons en de lijstjes. Zelfs van een laagdrempelig bedoelde ‘Nationale Inventaris van Immaterieel Erfgoed’ wordt voor gemeenschappen in de systeemwereld

een hordenloop van erkenning gemaakt. Als diversiteit en inclusie achterblijven, formuleren we een capaciteitsprogramma als pleister op de wond. We gaan ‘helpen’ om binnen de kaders van onze culturele categorieën te kunnen scoren. Uit de persoonlijke bijdragen blijkt hoe gevoelig de afkeer van bevoogding en goedbedoelde plak- en lijmmiddelen ligt en verwijst naar aantasting van eigenwaarde en autonomie.

Helemaal allergisch is men voor het zich door gevestigde instellingen toe-eigenen van de onvervreemdbare hiphop om beleidsdoelen voor subsidiegevers af te kunnen vinken. Je wordt gebruikt om je kunsten te vertonen, zonder dat er iets verandert en je werkelijk toegang krijgt. Dat is de oude participatie van *deelnemen* zonder daadwerkelijk met zeggenschap *deelhebben*. De uitvoeringsagenda van het te ondertekenen Verdrag van Faro door het ministerie van OCW beschouw ik in dit opzicht als een hoopvol, wenkend perspectief.

‘Niet de Waarheid, maar het Gezag stelt de wet’, zo luidt een klassiek gezegde over autoriteit. Er ligt onverbloemd veel waarheid in dit advies besloten. Gelukkig heeft de Nederlandse Unesco Commissie ook gezag, en al is het niet om de wet te stellen dan toch zeker om te agenderen dat een paradigmawissel, die overigens veel verder gaat dan *the culture*, onvermijdelijk is.

Gerard Rooijackers

Gerard Rooijackers richt zich in het kader van het Verdrag van Faro op de betekenis van commons in culturele ecosystemen. Hij was verbonden aan het Meertens Instituut van de KNAW en van 2000 tot 2010 bijzonder hoogleraar Nederlandse etnologie aan de UvA. Tot 2021 was hij lid en adviseur van de Raad voor Cultuur, specifiek op het gebied van immaterieel erfgoed. Ook ontving hij in 2002 de Prins Bernard Cultuurfondsprijs voor de Geesteswetenschappen.

EINDNOTEN

1

Zie o.a. **OECD/European Commission (2021)**, *'The Missing Entrepreneurs 2021: Policies for Inclusive Entrepreneurship and Self-Employment'*, OECD Publishing, Parijs, 2021.

2

H. Post, A. van Es, B. Donker e.a. **'Diversiteit kunst dwingen wij vanaf nu af met subsidie'**, NRC, 22 augustus 2018.

3

L. van Herwaarden, **'Is het tijd om 'Urban Dans' te dumpen? Een spoedles in dans-cultuur'**, LinkedIn, maart 2023.

4

Each one teach one: dit motto benadrukt het belang van kennisdeling en gemeenschapsbetrokkenheid, waarbij alle mensen worden aangemoedigd om wat ze weten te delen met anderen en zo collectieve groei en empowerment te bevorderen.

Speak truth to power: dit motto moedigt aan om eerlijk en onbevreesd de waarheid te spreken, zelfs als dat betekent dat je je uitspreekt tegenover machtsfiguren of gevestigde autoriteiten, met als doel verandering en verantwoordingsplicht te bevorderen.

Change the game: dit motto staat voor het idee om conventionele regels en verwachtingen uit te dagen en te veranderen, om zo vernieuwing en vooruitgang te stimuleren en nieuwe manieren van denken en doen te omarmen.

5

Een goed voorbeeld van sampling in muziek is 'New York State of Mind' van Nas en DJ Premier.

6

Maandelijkse unieke luisteraars volgens Spotify van een aantal grote namen: Boef 2.259.304, Frenna 1.707.150, Josylvio 1.626.180, Ronnie Flex 3.025.518, Sevn Alias 977.165, gemeten 1 augustus 2023.

7

Zie o.a. **F.A. de Roest**, **'Speaking Smibanese: hip-hop, local youth language variety, and representations of the Amsterdam Bijlmer'**, Universiteit Leiden, 2023. **A. de Roest**, **'Doe je best op school': Nederlandse hiphop in het literatuuronderwijs**, *Nederlandse Letterkunde*, Volume 27, Issue 1, juli 2022, p. 102 - 117. **S. Mamahit**, **'Hiphop Based**

Education voor burgerschapsonderwijs, afstudeerscriptie Radboud Universiteit Nijmegen, 2018. Online overzicht publicatie hiphoponderwijs via www.lkca.nl.

8

Zie o.a. **A. Horst, O. Nauta, R. Nijboer en J. Weemstra**, **'Beleidsdoorlichting Erfgoed. Eindrapport'**, DSP-groep, Amsterdam, 2022.

9

Hall, Stuart. **'What Is This 'Black' in Black Popular Culture?'** *Social Justice*, vol. 20, no. 1/2 (51-52), 1993, p. 104-14. **JSTOR**, geraadpleegd 27 september 2023

10

Zie o.a. **het rapport 'Een tegen eenzaamheid' van de Wetenschappelijke adviescommissie Eenzaamheid bij jongeren, 2021. Zie o.a. het rapport 'Gelijke kansen in het onderwijs' van de Sociaal Economische Raad, juni 2021.**

11

Zie het onderzoek **'Gevestigd maar niet thuis'** van het Sociaal en Cultureel Planbureau, oktober 2022.

12

Zie o.a. **de 'Nationale Omgevingsvisie. Duurzaam perspectief voor onze leef-omgeving'**, ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, september 2020.

13

Centraal Bureau voor de Statistiek, **'1 op de 4 mensen met armoederisico is een kind'**, december 2022.

OVER DE SAMENSTELLERS VAN DIT ADVIES

Adviesraad

De adviesraad stond onder voorzitterschap van Unesco Commissielid Martin van Engel.

Overige leden van de adviesraad zijn:

- **Jonathan Donken** (specialist cultuureducatie bij het Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst)
- **Halima el Ghamarti** (directeur-bestuurder BOKS Jongerencultuurhuis)
- **Claudia Marinelli** (specialist cultuureducatie bij het Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst)
- **Malique Mohamud** (oprichter en directeur van Concrete Blossom: urban culture advies- en ontwerp bureau)
- **Zineb Seghrouchni** (oprichter DAR cultural agency)

De adviesraad is ondersteund door Lianne Bedaux (secretaris adviesraad) en **Marieke Brugman**, senior adviseurs bij het bureau van de Nederlandse Unesco Commissie.

Experttraad

De ervaringen en de kennis van experts uit the culture vormen het uitgangspunt van dit advies. Zonder hun inhoudelijke inbreng en medewerking was dit advies er niet geweest.

Leden van de experttraad zijn:

- **Glenn Abrokwa** (rapper Nnelg/SMIB WORLDWIDE)
- **Amal Alhaag** (curator en onderzoeker/Medeoprichter Metro54)
- **Larry Appiah** (producer/SMIB WORLDWIDE)
- **Mohamed Attaibi** (straatvoetballer/KNVB)
- **Cleo Boland** (PR specialist en copywriter/Moai agency)
- **Miriam Geerdes-Gazzah** (onderzoeker voor o.a. LKCA)
- **Cissy Gressmann** (Spoken word artist en meer)
- **Dennis de Groot** (artiesten- en tourmanagement/Okay, Sounds Great)
- **Jamal Jama** (creatief strateeg/JAMA MEDIA)
- **Munganyende** (auteur, politicoloog, professor Beyoncéology)
- **Jefferson Osei** (culture and artistic director/co-founder Daily Paper)
- **Amira al Rawi** (danser, creative producer)
- **Gerard Rooijackers** (etnoloog)

- **Armin Shah** (creative director)
- **Jamila Smit** (fotograaf)
- **Prof. Soortkill** (schrijver/SMIB WORLDWIDE)
- **Randy Telg** (ondernemer en danser/Groove Kings)
- **Navin Thakoer** (conceptueel kunstenaar/NafferLovesyou)
- **Giorgio en Onittha Toppin** (ontwerpers en onderzoekers/XHOSA)
- **Marc-Anthony Westmaas** (creatieve ondernemer en skateboarder/Noble Goods Co.)
- **Iriée Zamblé** (beeldend kunstenaar)

De Nederlandse Unesco Commissie

Elk land dat lid is van Unesco heeft een nationale Unesco Commissie. Een van haar taken is het adviseren van de Nederlandse overheid over Unesco-aangelegenheden.

De leden van de Commissie zijn deskundigen op de vier werkerreinen van de organisatie. De Commissie wordt ondersteund door een klein bureau dat belast is met de werkzaamheden die voortvloeien uit het werkprogramma van de Commissie.

Wereldwijd zijn er bijna tweehonderd Unesco Commissies. Dit netwerk is uniek binnen de VN. Unesco onderstreept hiermee de noodzakelijke inbreng van experts en de civil society om haar doelstellingen te kunnen verwezenlijken. De Nederlandse Commissie is onafhankelijk.

Leden van de Nederlandse Unesco Commissie zijn:

- **Kathleen Ferrier** (voorzitter)
- **Peter van Laarhoven** (vicevoorzitter)
- **Marielies Schelhaas** (secretaris-directeur)
- **Martin van Engel**
- **Harald Bergmann**
- **Leonard Geluk**
- **Jeroen Geurts**
- **Charlotte Huygens**
- **Sarah de Rijke**
- **Hildegard Schneider**
- **Marlon Titre**
- **Yvonne Zonderop**

COLOFON

Dit advies is een uitgave van de Nederlandse Unesco Commissie.

Redactie

Lisanne Bedaux
(hoofdredactie en productie)
Marieke Brugman
Munganyende (titel)
Ellen Meijer (eindredactie)

Bijzondere vermelding

Met speciale dank aan Malique Mohamad en Zineb Seghrouchni voor hun strategische input en kritische reflectie bij de totstandkoming van dit advies.

Ontwerp

Studio Hamid Sallali

Contact

Nederlandse Unesco Commissie
Prins Willem-Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag
+31 (0)70 33 15 484
info@unesco.nl
www.unesco.nl

Over Unesco

Unesco is de organisatie van de Verenigde Naties (VN) voor Onderwijs, Cultuur, Wetenschap en Communicatie. Unesco wil ervoor zorgen dat mensen elkaars culturen leren kennen en waarderen, en dat iedereen zich gehoord en gezien kan voelen. Dit met als doel vrede te bevorderen en bij te dragen aan de SDG's.

Creative Commons licentie
Naamsvermelding-GelijkDelen

Dit werk is gelicentieerd onder CC BY-SA 4.0.

Disclaimer

Dit adviesrapport is met de grootst mogelijke zorg samengesteld. De Nederlandse Unesco Commissie, haar medewerkers en betrokken adviseurs zijn niet aansprakelijk voor enige schade of verlies, veroorzaakt door de verstrekte informatie.

FOTOCREDITS

Van links naar rechts en van boven naar beneden.

Pagina 26/27

David Cohen De Lara / Campagnefoto FW21 Support System van Versatile Forever. Een model showt een jurk gemaakt van voetbalsjaals.

Pagina 28

Jeroen van der Meyde / Tentoonstelling van de schilderijen van Iriée Zambélé in het Koninklijk Paleis Amsterdam.

Ouxu Cheng / Persbeeld tentoonstelling 'The world is yours!' Wereldmuseum Rotterdam. Crew muzieklabel Rotterdam Airlines Jairzinho en Luciano Winter, Marta Belay, moeder Jacqueline Walden en hond Coco.

Ebenezer Ackah / Een jonge vrouw strikt haar sneaker van het merk Blondey McCoy x Adidas Gazelle. BANLIEUE / Persbeeld tentoonstelling 'The world is yours!' Wereldmuseum Rotterdam. Een man houdt een zwart spandoek op met de tekst 'Banlieu forever'.

Pagina 29

Ebenezer Ackah / Vrouw met dreadlocks showt haar outfit tijdens Paris Fashion Week 2023.

Ebenezer Ackah / Portret van fotograaf Lowie van der Grinten die meerdere gouden sieraden draagt.

Ebenezer Ackah / Jong meisje bokst tegen een bokszak. Daar achter staat artiest Benjamin Ankomah.

Ebenezer Ackah / Portret van Joey Lit, medeoprichter van het Ghanese streetwear merk Free The Youth, die zijn gouden tanden showt met zijn handen naast zijn hoofd.

Ebenezer Ackah / Een vrouw in een groene blouse draagt haar schoenen in de hand achter haar rug.

Aad Corbeth / Het standbeeld 'Moments Contained' van Thomas J Price, geplaatst voor het Centraal Station in Rotterdam. Het beeld toont een zwarte vrouw in trainingsbroek met de handen in haar zakken.

Dunya Karadagli / Jongeren nemen een podcast op tijdens het Boks festival 2023.

Ebenezer Ackah / Portret van Ronnie Flex met zijn chains.

Laurent Gence / De lemen gebouwen van werelderfgoed Kasbah Taourirt in Ouarzazate, Marokko.

Mark Bolk / Foto van kunstenaar Iriée Zambélé aan het werk tijdens haar

residentie in het Rembrandthuis, Amsterdam 2020. Op de achtergrond kleurrijke doeken.

Pagina 30

Nick Helderman / Rapper Rotjoch houdt zijn pet vast.

Mayeur Pascal / Palmbomen voor een huis in Essaouira, Marokko.

Ebenezer Ackah / Een vrouw met hoofddoek ligt en kijkt in de camera.

Marc-Anthony Westmaas / Jongeren aan het skaten op een openbaar skatepark in Utrecht.

Ebenezer Ackah / Een vrouw in een groen trainingspak van Seventeen met afrokapsel kijkt recht de camera in.

Ebenezer Ackah / Een man maakt een truc in de lucht op zijn skateboard. Ebenezer Ackah / Model Mangalisa van der Heide poseert in een blauwe jurk en met cornrows tegen de hoek van een huis.

Mike Von / Muziekstudio in the Bronx in het National Museum of African American History and Culture, Washington.

Max van den Oetelaar / Graffiti in Amsterdam.

Brand New Guys / Persbeeld tentoonstelling 'The world is yours!' Wereldmuseum Rotterdam. Twee jonge kinderen in T-shirts kijken stoer in de camera. Op de achtergrond is een installatie te zien met daarop de tekst 'the world is yours'.

Pagina 31

Selim S Hood / Drie jongeren in zwarte jassen en met mutsen op lopen in een groepje op straat in Amsterdam.

Ebenezer Ackah / Portret van Défano Holwijn die twee vingers tegen de zijkant van zijn hoofd houdt.

Ebenezer Ackah / Een model draagt haar was in een tas in een waterrette.

Alice Andreea Georgesco/Gekleurd Arabisch en Frans schrift op een wit gebouw in Casablanca, Marokko.

Marcus Kroegler / Man in witte sokken houdt een Nike Air Max 1 Patta-schoen vast.

Micheile Henderson / Uithangbord in Rotterdam met daarop de tekst 'HipHopHuis. It ain't hard to tell'.

SMIB WORLDWIDE / Jongen staat buiten en draagt een pet en zwarte hoodie met daarop de tekst 'SMIB WORLDWIDE'.

Max van den Oetelaar / De Zeedijk in Amsterdam tijdens de winter met daarop een fietser.

Dunya Karadagli / Sarita Lorena danst in een sportshirt en lange witte laarzen tijdens het Boks festival 2023.

Junior Samson / Een close-up van een persoon in een gekleurde jas met een zwarte tas van het merk Patta.

Pagina 32

Ugur Arpacı / Lege metro in Amsterdam tijdens de nacht.

Ebenezer Ackah / Een man in een zwarte jas poseert voor een Chinees restaurant.

Dunya Karadagli / Artiesten Slickthug en Mills tijdens het Boks festival 2023.

Jose Zuniga / Johan Cruyff ArenA. Onbekend / Munganyende in een roze jurk voor een roze muur met daarop een kunstwerk van Peter Ojingiri te zien (2022), Gallery 1957 in Accra.

Ebenezer Ackah / Bwogen portret van rapper Dopebwoy met een pet en zeshoekige bril.

Ebenezer Ackah / Verlaten kruispunt in Parijs bij nacht.

Leo Sokolovsky / Zwart-witfoto van vier kinderen die aan het straatvoetballen zijn.

Ebenezer Ackah / Zelfportret in de spiegel met een analoge camera met drie dames.

Pagina 33

David Cohen De Lara / Campagnefoto FW21 Support System van Versatile Forever. Diverse modellen dragen kleding gemaakt van voetbalsjaals.

Ebenezer Ackah / Editorial voor kledingmerk L'orgine. Een man en een vrouw zitten op een picknickbank voor een containerbuurt.

Lisanne Bedaux / Etalage van haarwinkel Salon Afro World in Utrecht.

Patta Academy / Graduation show 2022. Een jongen spreekt in de microfoon. Achter hem zitten vier andere studenten.

Pagina 34

Onbekend / Kleurrijke muurschildering 'Four peas in a pod' van Iriée Zambélé op de gevel van een appartementengebouw op de Majoor Fransweg, Wiltzanghlaan, Amsterdam Nieuw-West.

In de huidige ordening van het Nederlandse cultuurbestel staan de instellingen centraal. Zij krijgen geld op voorwaarde dat ze voldoen aan beleidscriteria, zoals excellentie, inclusie en diversiteit. In dit advies concludeert de Nederlandse Unesco Commissie dat dit systeem niet langer houdbaar is, omdat fundamentele en grote culturele stromingen van deze tijd, zoals *the culture*, niet alleen door instellingen worden gevormd, maar ook door dragende gemeenschappen en individuen.

‘Er waren heel veel deuren voor ons gesloten, die we zelf hebben moeten intrappen. We willen niet dat de generaties na ons dat ook moeten meemaken.’

— Jefferson Osei (Co-founder Daily Paper)

De Nederlandse Unesco Commissie concludeert dat:

- A *The culture* in het beleid onterecht wordt gemarginaliseerd, terwijl de stroming het middelpunt vormt van het culturele leven van jonge generaties;
- B Makers, denkers en communities uit *the culture* in staat zijn aanzienlijke resultaten en impact te genereren; en
- C De innovatieve kracht van *the culture* onmisbaar is bij het vormgeven van de stad van de toekomst en het aanpakken van maatschappelijke opgaven.

De Commissie beveelt daarom aan substantiële ruimte te creëren voor initiatieven van, voor en door *the culture*. Aanbevelingen zijn:

- 1 Investeer substantieel en op een duurzame manier in *the culture* en faciliteer de stroming op een voor haar passende manier.
- 2 Erken de kracht en het succes van *the culture* en heb daarnaast oog voor haar rol van bij het signaleren en aanpakken van maatschappelijke opgaven. Vertaal dit in beleid.
- 3 Doe gedegen onderzoek naar de omvang en impact van *the culture* in Nederland en zet deze cijfers af tegen de middelen die op dit moment vanuit het cultuurbudget van de rijksoverheid naar *the culture* gaan.

Dit advies is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met vertegenwoordigers uit *the culture*.

unesco

Nederlandse Commissie